

OREN YIFTACHEL'İN ETNOKRASİ MODELİ ÜZERİNE

Diren ÇAKMAK*

13 Ocak 2014 tarihinde alındı; 11 Mart 2014 tarihinde revize edildi;
03 Nisan 2014 tarihinde kabul edildi.
doi: 10.5455/ey.35108

Özet

Çalışmada, Oren Yiftachel'in etnokrasî modeli incelenmektedir. Modelin varsayımları ele alınmakta, modelin apartheid rejimi ve iç sömürgecilik ile ilişkisi irdelenmekte ve modelin varsayımlarının politisite koşulları yaratıp yaratmadığı tespit edilmektedir. Çalışmanın önemi, Türkiye'deki siyaset bilimi literatüründe etnokrasî modeli üzerine yapılan ilk akademik araştırma olmasıdır. Çalışmada belge tarama ve içerik çözümleme yöntemleri kullanılmaktadır. Etnokrasînin apartheid rejimi ve iç sömürgecilik ile benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmak suretiyle, etnokrasînin politisite davetiye çıkarıcı bir model olup olmadığı yorumlandı. Çalışmada; etnokratik bir rejimde, birey-yurttaş-devlet ilişkilerinin seyri irdelenmektedir. Her ne kadar Yiftachel, modelin tipik örneğinin İsrail Devleti olduğunu öne sürmekteyse de, çalışmada, Yiftachel'in iddiasının lehinde ve aleyhinde bir tartışma yürütülmekte ve bu sayede etnokrasî ile demokrasi arasındaki farka dikkat çekilmektedir. Etnik milliyetçiliğe dair yeni tartışmalar açmaya aday olan bu çalışmanın, sıfatlı demokrasiler tartışmasına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etnokrasî, apartheid rejimi, iç sömürgecilik, politisite, yurttaşlık.

JEL Sınıflandırması: N95, Z10, Z13.

---

* Yrd. Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü.

On Oren Yiftachel's Model of Ethnocracy

*Received 13 January 2014; revised 11 March 2014;
accepted 03 April 2014.
doi: 10.5455/ey.35108*

Abstract

In the study, Oren Yiftachel's model of ethnocracy is analyzed. The assumptions of the model are examined, the relationships of the model with the apartheid regime and the internal colonialism are specified and whether the assumptions of the model create the conditions for the emergence of the politicide is identified. The significance of the study is that it is the first academic research on the model of the ethnocracy in the political science literature in Turkey. In the study, literature scanning and content analysis are used. In the study, by putting forth the similarities and differences between the ethnocracy, the apartheid regime and the internal colonialism, it is examined whether the ethnocracy invites the politicide and the course of the relationship between the individual-citizen-state in an ethnocratic regime. Although Yiftachel claims that the typical example of the model is the State of Israel, in the study, a discussion is carried out for and against of this claim and whereby the attention is called to the distinction between the ethnocracy and the democracy. It is thought that the study which is the candidate for opening new discussions on ethnic-nationalism will contribute to the discussion of the democracies with adjectives.

Key Words: *Ethnocracy, apartheid regime, internal colonialism, politicide, citizenship.*

JEL Classification: *N95, Z10, Z13.*

Giriş

Etnokrasi, ilk olarak Linz tarafından kullanılmıştır. Linz'e göre (1975) etnokrasi demokratik olmayan rejim tipidir. Aynı yıl, Mazrui, "askeri etnokrasi" demek suretiyle, etnokrasi kavramı önüne sıfat yerleştiren ilk isim olmuştur. Mazrui'ye göre (1975), askeri etnokrasinin tipik örneğini İdi Amin Dada Oumee'nin Uganda'daki yönetimi oluşturmaktadır. Mazrui, gerçek veya algılanan soydaşlığa dayalı rejim için etnokrasi nitelendirmesi yapmaktadır. Etnokrasi daha sonra, Stavenhagen (1990) tarafından Latin Amerika ülkelerinden Guatemala ve Bolivya'da beyazların ve melezlerin yerlileri dışlamak suretiyle yerliler üzerindeki hakimiyeti ve David Little (1994) tarafından Sri Lanka'daki rejim için

kullanılmıştır. Öte yandan, bu kullanımların hiçbirinde etnokrasinin kuramsallaştırmasına gidilmemiştir. Etnokrazi ilk kez İsraili toplum bilimci Oren Yiftachel tarafından 1997'de bir model olarak kurulmuştur. Yiftachel, 1990 yılında felsefe doktorasını aldıktan yedi yıl sonra (1997) modeli kurmuşsa da, modelin en gelişmiş halini 2006 yılında aldığını söylemek doğru olur. Burada, İsraili toplum bilimcilerden, Yiftachel'in yakın arkadaşlarından olan Rouhana'nın (1997) ve Ghanem'in (1998) etnokrasiyi kullandıklarını ve Yiftachel'in varsayımlarını benimsediklerini belirtmek gerekir.

Yiftachel'in etnokrazi kuramsallaştırması yapmasının nedenini, Smooha'nın etnik demokrasi modeline yönelttiği eleştirilerde aramak doğru olur. Nitekim etnik demokrasiyi kavram olarak ilk defa 1990'da kullanan Smooha'nın, etnik demokrasi modelini 2001'de olgunlaştırdığı akla geldiğinde, Yiftachel'in paralel bir zamanda kendi modelini kurduğunu ve geliştirdiğini söylemek yanlış olmaz. Her iki teorisyenin kaygısının da İsrail'deki siyasi rejimi sınıflandırmak olduğu açıktır. Fakat Smooha (2001) İsrail'de, kusurlu demokrasi olduğu iddiasında bulunurken, Yiftachel (2006) demokrasi olmadığını öne sürmektedir. Öyle ki, Yiftachel, İsrail'deki mevcut rejimin etnokrazi olduğunu düşünen ve Siyonizmin her çeşidini eleştiren bir toplum bilimcidir. Onun bu duruşunun izlerini modelinin varsayımlarında izlemek mümkündür.

Etnokrasinin ilk olarak kullanılmaya başladığı zamanın, 1960'larda Asya ve Afrika kıtalarındaki sömürgelerin bağımsızlık kazanmaları sonrasında modernleşmenin tecrübe edilmeye başlamasıyla geleneksel kimliklerden sayılan etnik kimliklerin kaybolacağına ilişkin Batılı toplum bilimcilerin varsayımlarının doğrulanamamasına denk düşmesi tesadüf olmasa gerekir. Öyle ki, etnik kimliğe bağlı dayanışmanın beklenilenden çok daha uzun sürede çözülmesi veya bazen çözülmemesi, etnik kimliği merkeze alan siyasi rejim tasarımları üzerinde düşünmeyi zorunlu kılmıştır. Ayrıca SSCB'nin dağılması sonrasında, özellikle eski Yugoslavya'da yaşanan etnik çatışma deneyimi toplum bilimcileri ethnos üzerinde daha derin düşünmeye davet etmiştir. Etnik grupların iktisadi, siyasi ve toplumsal yaşamda çıkar grupları olarak incelenebileceğini öneren çalışmalardan, etnik kimliğin toplumsal olarak inşa edildiğini iddia eden çalışmalara etnisite üzerine literatür zenginleşmiş, etnik kimlik ile kültür, gelenek, dil, din ve tarih ilişkisini irdeleyen kuramlar ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, Yiftachel'in etnik kimlik yaklaşımını, mevcut etnik kuramlar içinde bir kategori altında saymanın zor olduğunu belirtmek gerekir. Onun yaklaşımının esasını, etnik kimliğin hem toplumsal sistemi değiştirdiği hem de toplumsal sistem tarafından değiştirildiğine dair varsayım oluşturmaktadır. Etnik çatışmayı tıpkı Horowitz(1985) gibi insanlık

dışı bir olgu saydığı söylenebilir. Yiftachel, etnokrasiye olumsuz anlam yüklemektedir.

Etnik grupların siyasi, iktisadi ve toplumsal sistemde çıkar grupları olarak hareket ettiği ve aynı zamanda etnik kimliklerin toplumsal olarak kurulduğu görüşündeki Yiftachel'in etnik grupların örgütlenme biçimlerinden ziyade etnik kimliklerin toplumsal olarak nasıl kurulduğuna ağırlık vermesi bakımından, Hobsbawm (1990) ile benzer yaklaşıma sahip olduğu iddia edilebilir. Öte yandan, Gellner (1983) ve Anderson'ı (1991) eleştirdiğini belirtmek gerekir. Gellner ve Anderson'ın yaklaşımlarının etnik-sınıf çıkarlarını tahlil etmeye izin vermediğini düşünmektedir. Onun, ulus altı parçalanmışlıklara dair yaklaşımını, Chatterjee'nin (1996) ve Penrose'un (2000) yaklaşımına benzetmek mümkündür. Ayrıca yabancı düşmanlığı ile kapitalist gelişimin zorunlulukları arası gerilimi inceleyen Sibley (1996) ile kültürel homojenlik mitinin üretimi bağlamında Yiftachel'in aynı görüşü paylaştığı savunulabilir.

Etnik grup üyesi olmak için nesnel bir kan bağıının olması gerekmediğini savunan Yiftachel, ortak kökene olan inancın etnik grubun homojenliğinin korunmasında belirleyici olduğu fikrindedir. Etnik grup üyesinin etnik gruba olan üyeliğe atfettiği mutlak önemin toplumda özcülük ile yurttaşlık arasındaki gerilimi beslediği görüşünde olan Yiftachel, yurttaşlık politikalarının zayıf olduğu siyasal sistemlerde özcülüğe dayalı politika yapmanın sık rastlanır olduğunu düşünmektedir. Yiftachel'in bu düşüncesinin, Geertz'in (1994) yurttaşlık duygularının zayıf olduğu toplumlarda özcü bağlara sadakatin yurttaşlıktan kaynaklı sadakatten üstün sayıldığı yönündeki iddiası ile paralellik taşıdığını söylemek yanlış olmaz. Aynı kandan olmanın toplumsal ilişkilerde belirleyicilik arz etmesi gerektiği yönündeki savları; Yiftachel, insanın ilkelikten kurtulamayışının ölçüsü olarak görmektedir. Cinsinden olanları olmayanlara tercih eden hayvanların tercihlerinin bilinçsiz olduğu göz önünde bulundurulduğunda (Berghe,1994) insanın bilinçli olarak cinsinden varsaydıklarını varsaymadıklarına tercih etmesi, cinsinden olmayanlara yaşam hakkı tanınaması, Yiftachel'e göre, insanın kim olduğu ve ne için yaşadığı üzerinde düşünmeyi gerektirmektedir.

Yiftachel (1996), İsrail'in kurulduğu tarihten itibaren sistematik olarak Filistinlilere işkence yaptığı görüşündedir. SSCB'nin çözülüşü sonrası uluslararası sistemde beliren ABD hegemonyasını eleştiren Yiftachel'e göre, Nazi Holokost'unu uluslararası politika gündeminden düşürmeyen, ABD ile ittifakını çıkarlarını çoklaştırmak için kullanan İsrail'in hem İsrail'deki Filistinlilere hem Filistin'deki Filistinlilere şiddet uygulaması, uluslararası toplum nezdinde meşru görülmekte, İsrail'in işlediği insan hakkı suçları dikkate alınmamaktadır. Yiftachel, Yahudi diasporasının İsrail'in uluslararası toplumda her daim itibarlı sayılmasına önemli

katkısı olduğunu düşünmekte ve İsrail'de demokrasi olmadığını öne sürmektedir (Yiftachel,1992). Yiftachel'e göre, hem Yahudi devleti olmak hem demokratik olmak birbiriyle bağdaşmazlık arz etmektedir. Siyonizmin ataerkil toplum yapısını beslediğini öne süren Yiftachel, kadın ve erkek arasında eşitliğin olmadığı, Yahudilerin hakim etnik grup olarak siyasi, iktisadi ve toplumsal sistemde belirleyici oldukları ve nüfusun %20'sini oluşturan Filistinlilerin (Neve, 2010) siyasi, iktisadi ve toplumsal sistemden dışlandıkları ve örtülü veya açık şiddete maruz kaldıkları, askeri güç odaklarının siyasi alana müdahale ettiği, bu müdahalenin olağan karşılandığı İsrail'deki siyasi rejimin dünya demokrasi derecelendirme kuruluşları tarafından tam yurttaş demokrasileri ile aynı kategoride sayılmasını yanlış bulmaktadır. Yiftachel (1992), devletin sınırlarının muğlak olduğu bir ülke olarak İsrail'de demokrasinin olup olmadığını tartışılmasını anlamsız bulmaktadır. İsrail'de otoriter rejim olduğu iddiası da Yiftachel'e (1998) göre yanlıştır. Çünkü otoriter rejime sahip devletin de sınırları belirlidir.

Yiftachel, İsrail'in demokratikleşmesini de-Siyonizasyon ile ilişkili görmekte, Peled'den (2011) farklı olarak İsrail'de post-Siyonizm sürecine geçilmediğini düşünmektedir. Dolayısıyla, Yiftachel'i Pappé (1992) gibi non-Siyonist saymak doğru olur. Yiftachel'in Siyonizm eleştirilerinin Khalidi (2001), Abdel (2007), Masalha(2011) gibi isimlerin yorumları ile benzerlik taşıdığı iddia edilebilir. Öyle ki, Yahudi dini hukukunu (halacha) Siyonizm ile aynı sayan Yiftachel, sol liberal Siyonist sayılabilecek olan Smooha'ya ve post-Siyonist Peled'e uzak bir noktada konumlanmakta, neo-Siyonizm ile post-Siyonizm arasındaki mesafeyi ihmal etmekte, post-Siyonist Morris (1987) ile sol liberal Siyonist Smooha (1990) arasında ikisinin Siyonizme dair görüşleri bakımından fark görmemektedir. Bu bağlamda, Batı siyaset bilimi literatüründe post-Siyonizm savunucularının görüşleri muteber sayıldığından olsa gerek, etnokrazi modelinden,Batılı siyaset bilimciler, kuramsal olarak faydalanmakla birlikte, araştırmacıların büyük çoğunluğu İsrail'in 1967 öncesi sınırlarını esas alarak, İsrail'de demokratik bir rejim olduğunu kabul etmektedirler. Ayrıca Türkiye'de yayımlanmış siyaset teorisine giriş kitaplarının hiç birinde İsrail'in etnokrazi olduğu tespitini bulmaya imkan yoktur.

Bu çalışmanın yazarı, Filistin halkının davasını haklı bulmakta, Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dış politikası ile paralel biçimde, Filistin halkının bağımsız devlete kavuşmasını desteklemektedir. Öte yandan, Filistin halkının bağımsızlığının İsraili Yahudilerin devletsizleştirilmesi pahasına olmasını reddeden ancak uluslararası mevzuatta tanımlanan insanlığa karşı işlenmiş suçları mazur göstermenin hiçbir ulusal güvenlik yaklaşımı ile açıklanamayacağını düşünen bu çalışmanın yazarının; 2002'den bu yana devam eden, Filistin Özerk Yönetiminin bağımsız devlet haline gelmesi konusunda acil adımlar atılmasını öneren ve önerinin

hayata geçmesine kadar olan sürede İsrail'deki akademi kurumlarının boykot edilmesi çağrısında bulunan, liderliğini son zamanlarda American Studies Association'nın(ASA) yaptığı "*İsrail'e Akademik Boykot*" girişimini akademik özgürlük ile bağdaşmaz saydığını belirtmek gerekir. Nisan 2002'de The Guardian'da yayımlanan bir mektupla başlayan ve 12 yıldır süren girişime, Türkiye'deki hiçbir akademik kurum veyahut kuruluşun destek vermediğini de bu noktada hatırlatmak isabetli olur.

Yiftachel'in etnokrazi modelinin Türkçe siyaset bilimi literatürüne kazandırılmasını hedefleyen bu çalışmanın, Yiftachel'in siyasi görüşlerini çalışmanın yazarının benimsediği gibi bir algı oluşmasına izin vermemesini temin etmek amacıyla altını çizmek gerekir ki; İsrail'deki siyasi rejimin etnokrazi olduğunu savunmak suretiyle İsrail'in modern ve Batılı devlet sayılamayacağını öne süren Yiftachel'in görüşlerini bu çalışmanın yazarı ikna edici bulmamaktadır. Öyle ki, Eylül 2012'de İsrail Yüksek Öğretim Kurumu tarafından İsrail'in ulusal çıkarlarına zarar veren araştırmalar yapan akademisyenlerden müteşekkil olduğu iddiasıyla İsrail'de bulunan Ben Gurion Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Hükümet Bölümü'nün kapatılma tehlikesi ile karşı karşıya kalması, ancak başta Yiftachel olmak üzere bölümün elemanlarının gayretleri neticesinde bölümün kapatılmaması, akademisyenlerin görüşlerinden taviz vermek zorunda kalmaması örneği, Yiftachel'in İsrail'in sansür rejimi uyguladığı iddiasını tartışılır kılmaktadır. Şu halde, etnokrazi modelinin tipik örneğinin İsrail olmadığı yönündeki Batı siyaset bilimi literatüründeki yaygın kabulün bu çalışmada benimsendiğini söylemek doğru olur. Kaldı ki, Estonya, Letonya, Slovakya gibi ülkeler dikkate alındığında, bu ülke rejimlerinin etnokrazi modeli için tipik örnekler olarak sunulabilecekleri akla geldiğinde, göçmen-devlet ile ulus-devlet yapılanmasının birbirinden farklılıklar arz ettiği göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın yazarının Türkiye'de pro-Siyonist olarak nitelendirilmeyi göze almak pahasına İsrail'in etnokratik bir rejime sahip olmadığı görüşünde olduğunu söylemek doğru olacaktır. Bu ayrıntının burada dile getirilmesinin nedeninin, Yiftachel'in görüşleri ile onun görüşlerini aktaran ve yorumlayan bu çalışmanın yazarının görüşleri arasındaki mesafenin görülmesini temin etmek suretiyle, etnokrazi ve demokrasi arasındaki mesafe üzerinden sağlıklı bir bilimsel tartışma açılmasının hedeflenmiş olmasıdır.

Yiftachel'in İsrail'deki toplum bilimcilerin büyük çoğunluğu tarafından İsrail'in imajına zarar vermekle eleştirildiğini, İsrail'deki rejimin etnokrazi olduğunu savunmak suretiyle İsrail'in modern ve Batılı bir devlet olduğu yönündeki uluslararası toplumun kabulünü yıkmaya yeltenmekle suçlandığını, tarihi Filistin'de Arapların göçmen Yahudilerden önce yaşamakta olduklarını dillendirmek suretiyle Yahudileri vatansızlaştırmaya çalışmakla ve gerçekleri ters yüz etmekle itham

edildiğini belirtmek gerekir. Öyle ki, onun, Arap gazetelerinde yazılar yazması İsrail'deki Yahudi çoğunluk tarafından hoş görülmemekte, İsrail Devleti'ne sadakati sorgulanmaktadır. Fakat tüm bunların Yiftachel'in etnokrazi modeli kavramsallaştırmasının özgünlüğüne ve önemine gölge düşürmemektedir. Zaten Yiftachel'in, hakkındaki tüm eleştiri, itiraz ve ithamlara karşı mesafeli durduğunu, İsrail'de bir gün yurttaşlık demokrasisinin kurulacağına olan ümidini koruduğunu söylemek doğru olur. Nitekim Yaz 2011 Çadır Eyleminde iktisadi ögenin belirleyici olması, Yiftachel'in yeni-liberal iktisat politikalarının İsrail'deki etnokraziyi çözeceği yönündeki tahminini güçlendirdiğini iddia etmek mümkündür. Burada, onun, İsrail için hayalini kurduğu rejimin ortaklıkçı demokrasi olduğunun altını çizmek gerekir. Onun, Sassen (1994), Kymlicka (1995), Castells (1997), Young (1997) ve Yuval-Davis(2000) gibi isimlerin etkisinde kaldığını söylemek doğru olur. Yiftachel'in modelinde, Lustick'in (1993) İsrail siyasi rejimine dair tespitlerinin izlerini takip etmek olasıdır.

Yiftachel'in etnokrazi modelinin irdeleneceği bu çalışma üç bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde modelin varsayımları açıklanacak, ikinci bölümde modelin apartheid rejimi ve iç sömürgecilik ile ilişkisi incelenecek, üçüncü bölümde ise modelin politisit koşulları yaratıp yaratmadığı tespit edilecektir. Etnokrasinin politisite davetiye çıkaran bir siyasi rejim modeli olup olmadığı, etnokrasinin apartheid rejimi ve iç sömürgecilik ile benzerlik ve farklılıklarının irdelenmesi üzerinden bir tartışma yürütmek suretiyle belirlenmeye çalışılacaktır. Yiftachel'in modeli üzerine Türkçe siyaset bilimi literatüründeki ilk araştırma olması bakımından çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırma yöntemi olarak belge tarama ve içerik çözümlemenin kullanılacağı bu çalışmada, İsrail-Filistin uyuşmazlığı, İsrail'in sınırlarının belirli olmaması, resmi başkenti ile fiili başkentinin farklılığı, Filistin Özerk Yönetiminin geleceği, Filistin bağımsızlık hareketi içindeki bölünmeler gibi polemiklere alet edilebilecek konulara ilişkin değerlendirme yapmaktan kaçınılacaktır. Yiftachel'in modeline dair Batı siyaset bilimi literatüründeki tartışmaların odağında bulunan bu konuların çalışma dışında bırakılmasının nedeni, modelin anlaşılmasını gölgeleyebilecek olmalarıdır. Bununla beraber, modelin açıklanması tarihi olaylardan ve güncel olaylardan bağımsız mümkün olamayacağından, polemik yaratabilecek konulara girilecek olsa da, İsrail siyasi tarihinden örneklere yer verilirken İsrail resmi tarihi, yeni tarihçiler ekolü ve Filistinli Arapların tarih yazıcılığından birlikte istifade edilecek ve olabildiğince çalışmanın dilinin yansızlaştırılması sağlanabilecektir.

Altını çizmek gerekir ki, modele dair uygulama araştırmaları çalışmanın kapsamı dışında bırakılacaktır. Öte yandan, modelin anlaşılmasını sağlamak bakımından, modelin tipik örneği olarak sunulan İsrail'deki rejime çalışmada temas

edilebilecektir. Çalışmada, politisit ile siyasi kırım ve jenosit ile soykırım ve çeper ile çevre birbiri yerine kullanılabilir. Filistinliler derken kastedilen Filistinli Arap Müslümanlar olacaktır. Filistinliler denildiğinde, işaret edilenin İsrail'de azınlık durumunda olanlar mı Filistin Özerk Bölgesi'nde çoğunlukta bulunanlar mı olduğunun anlaşılmasına özen gösterilecek, bu özene binaen İsrail veya Filistin veya İsrail/Filistin açıklamanın gerekliliğine göre kullanılabilir. Nicel ve nitel araştırmaların yöntem bakımından birbirinden ayrıldığı görüşünde olan Yiftachel'in sosyal bilimlerde yöntem yaklaşımı çalışmada korunacaktır. Şöyle ki, Yiftachel, pozitivism muhalif bir araştırmacıdır. Nitel araştırmalarda sınanacak önerme (hipotez-denence) ile gerekçeli kabul mahiyetindeki önerme (sayılı-varsayım) arasında fark bulunmadığını düşünmekte; hipotez (hypothesis) ile varsayımı (assumption) ayırmamakta, faraziyelerin (varsayım) yorumlanması biçiminde yürütülecek tartışmaların bilimselliğinden kuşku duymamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, Yiftachel'in sosyal bilimlerdeki yöntem konusunda yaslandığı duruşla çelişmemek ve etnokrasinin onun sunduğu şekilde anlaşılmasını sağlamak maksadıyla varsayım ibaresi kullanılacaktır. Ancak bu varsayım ibaresinin Yiftachel'in dilinde, denence (hipotez) olmayı içeren ancak denence olmayı aşan ve geçici bir doğru kabulü anlamını içeren ancak mutlak doğru olma iddiası taşımayan bir önerme olduğuna dikkat çekmek gerekir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, yeni kavramlar üretmek bakımından verimli bir araştırmacı olan Yiftachel'in kendisi değil modeli bu çalışmada incelenecek olduğundan, Yiftachel'in literatüre armağan ettiği kavramlar, modeli anlamak için gerekli olmadığı müddetçe ihmal edilecektir. Çalışmanın Türkçe siyaset bilimi literatürüne yeni tartışmalar kazandırması halinde, bu çalışmayla amaçlanana ulaşılmış olacaktır.

1. Modelin Varsayımları

Yiftachel'e göre; sömürgeci-yerleşimci toplumun varlığı, etnik-milliyetçilik ve etnik sermaye olmak üzere etnokrasinin üç ana unsuru vardır. Bir etnik grubun çekişmeli topraklarda başka bir etnik grup hilafına orantısız denetime sahip olmasının ve topraklarını genişletmeye çalışmasının etnokrasi modelinin belirgin özelliği olduğunu savunan Yiftachel (1997,1998) etnokrasinin tipik örneğinin İsrail olduğunu söylemektedir. Yiftachel (2006),Malezya, Sri Lanka, Letonya, Estonya, Sırbistan'ı da modelin örnekleri arasında saymaktadır.

Yiftachel'e göre, sömürgeci-yerleşimci toplum, bir ülkenin etnik yapısını değiştirmek amacıyla, etnik göç ve yerleşim stratejisi izleyen toplumdur. Bu toplum yerleştiği ülkenin doğal kaynaklarını ve işgücünü sömürür ve yerleştikten sonra yerlilik iddiasında bulunur. Yerleşilen ülkedeki demografik dengeyi bozan sömürgeci-yerleşimci toplum, yerleşilen ülkeyi sadece kendi etnik grubuna ait

kılmak ister. Etnokrasinin görüldüğü ülkede, üç ana etnik-sınıfa rastlanır: kurucu-ayrıcalıklı sınıf, sonradan göç edenler sınıfı, yerli halk sınıfı (Yiftachel, 2006:13). Kurucu-ayrıcalıklı sınıf, devleti kendi ideolojisine göre kurar ve kendini diğer iki sınıfın üstünde konumlandırarak biçimde devleti örgütler. Kurucu-ayrıcalıklı sınıf, sonradan göç edenlere asimilasyon politikası uygular ve yerli halk sınıfını ötekileştirir. Modele göre, ülkenin siyasi, iktisadi ve toplumsal sisteminin merkezinde kurucu-ayrıcalıklı sınıf, çeperinde sonradan göç edenler bulunur. Yerli halk çemberin dışına atılır ve devlet eliyle yerlileri çember dışına atmak için politikalar izlenir. Bu bakımdan, kurucu-ayrıcalıklı sınıfın diğer sınıfları çevreleştirmeyi, kendini merkezde tutmanın yolu olarak gördüğü söylenebilir.

Etnokrazi modelinde, sömürgeci-yerleşimci toplumun devlet inşa sürecinde etnik-milliyetçiliği benimsediği varsayılır. Ayrıca etnik milliyetçilik devletin bekası için önemli bir araç olarak görülür (Yiftachel, 1999). Sömürgeci-yerleşimci toplumun etnik kimliğinin gerçek olması gerekmez, algılanan veya varsayılan bir kimlik benimsenebilir. Devletin sahibi sayılan sömürgeci-yerleşimci toplumun homojenliğinin kaynağı tarihsel, kültürel veyahut dinsel yorumlar olabilir. Nitekim ortak dilin inşası, devlet inşa sürecinde gerçekleşebilir. Sömürgeci-yerleşimci toplumun etnik kimliğinin pekişmesinde, yerleşilen topraklarda daha önceleri yaşayan yerli halkla yerleşim sırasında veya sonrasında girilen mücadele önemli bir etkidir. Hatta mücadele savaş biçimini almışsa, sömürgeci-yerleşimci grup, devleti kurduktan sonra, yerli etnik grup üzerinde şiddet uygulamayı tarihsel hafızaya göndermede bulunarak hak sayar ve normalleştirir.

Modele göre, etnik-milliyetçiliğe bağlı olarak sermayenin etnik niteliği haiz olması etnokrazi rejiminin görüldüğü ülkede sınıflaşmanın etnik kimliğe göre biçimlenmesine neden olur (Yiftachel, 2006:14). Kurucu-ayrıcalıklı sınıf, sermayeye erişimde ve emek pazarına girişte üstünlüğe sahiptir. İktisadi sistemin merkezinde bulunan bu sınıf, etnik-sınıf hiyerarşisinde en tepede konumlanır ve üst sınıfı oluşturur (Yiftachel, 2006:17). Sonradan göç edenler ise, iktisadi sistemin çeperinde yer alır ve orta sınıfı meydana getirir. Yerli halk alt sınıf kabul edilir. Etnokraside, azınlık grupları, yerli halk sınıfını oluşturur. Yerli halk sınıfı, siyasi sistem içinde de aşağı konumda görülür. Yiftachel'in modeli kurarken, siyasi, iktisadi ve toplumsal sistemi birbiriyle ilişkilendirdiğini söylemek doğru olur. İktisadi sistemin merkezinde konumlanan ilk göç edenler ile çeperinde konumlanan sonradan göç edenler, siyasi ve toplumsal sistemde de, merkez ve çeper ilişkisi içinde bulunurlar. Yerli halk sınıfı ise, iktisadi, siyasi ve toplumsal sistemde yok sayılmaya, yaşamın her alanından püskürtülmeye maruz kalır. Öyle ki, yerli halkın hayatta kalabilmek için ülkeyi terk etmekten başka seçeneği kalmaz. Yerli halka ait bir diaspora oluşur. Sömürgeci-yerleşimci toplumun diasporasıyla yerli halkın diasporası, uluslararası

toplumda kendi davalarının haklılığını savunmak amacıyla mücadele eder ve her iki diasporanın entelektüelleri eserlerini bu mücadele ekseninde verirler.

İsrail örneği üzerinden modelin varsayımlarını somutlaştırmak gerekirse, Yiftachel (2006:12), İsrail Yahudilerini sömürgeci-yerleşimci toplum olarak nitelendirmektedir. Ona göre, kurucu-ayrıcılık sınıfı Aşkenazi (Kuzey Amerika ve Batı-Orta Avrupa'dan göçen Yahudiler),sonradan göç edenler sınıfını Mizrahiler (Arapların veya Müslümanların yoğun olarak yaşadığı coğrafyadan yani Ortadoğu ve Kuzey Afrika'dan göç eden Yahudiler), yerli halk sınıfını Dürziler, Bedeviler ve Filistinliler oluşturmaktadır. Yiftachel, Mizrahiler ile Sefaradlar arasında etnokrazi modelini kurarken bir ayırım yapmamakta ve Sefaradları, Mizrahiler içinde saymakta veya Sefaradları ve Mizrahileri içine alacak biçimde Aşkenazi olmayanlar demek teyze de, bir yanlış anlamaya mahal vermemek için belirtmek gerekir ki, Sefaradlar ile Mizrahiler aynı coğrafyadan gelmemektedirler. Sefaradlar; İspanya, Portekiz, İtalya, Balkanlar, Anadolu coğrafyasının Yahudilerine denir. Ancak tarihsel süreç içinde Sefaradlar, İsrail'e göçten önce Mizrahilerin yaşadıkları coğrafyaya göçmüş ve Mizrahilerle kısmen karışmış olduklarından, Sefaradlar İsrail siyaset bilimi literatüründe Mizrahiler içinde kabul edilmektedirler. Bu çalışmada da Yiftachel'in kullanımına sadık kalınıp, Batı Yahudileri için Aşkenazi ve Doğu Yahudileri için Mizrahi denilmektedir.

Yiftachel'e (2006:103-104) göre, Yahudiler, tarihi Filistin'e ilk göç ettiklerinde nüfus dengesi Arapların lehine iken, Yahudiler zaman içinde çoğunluk grubu oluşturmuşlardır. Aşkenazilerin kurucu ideoloji olarak Siyonizmi benimsediklerini; devleti kuranlar olarak Aşkenazilerin; Mizrahiler ve yerli halk içinde en kalabalık nüfusu olan Filistinlilerle diğer yerli halk unsurları üzerinde hegemonya tesis ettiklerini savunan Yiftachel(2000), Mizrahilerin ve SSCB'nin çözülmesiyle Rusça konuşan Yahudilerin İsrail'e göçüyle, yerli halk sınıfının toplumsal tabakalaşmada büsbütün dezavantajlı hale geldiğini belirtmektedir. Ona göre, Rusça konuşan Yahudilerin Avrupa kültür kodlarını benimsemiş olan Aşkenaziler ile eklemlenmeleri; siyasi, iktisadi ve toplumsal sistemde avantajlardan istifade etmeleri olasıyken; bu, Mizrahiler için mümkün değildir (Yiftachel,2006:234). Mizrahilerin, dinsel bakımdan değil ancak kültürel bakımdan, İsrail'e göçten önce, Araplarla ve Müslümanlarla iç içe yaşamaktan dolayı Araplarla ve Müslümanlarla oldukça fazla ortak yanlarının olduğunu öne sürmekte ve bunun hakim etnik çekirdek grup içinde hegemonik tutum izleyen Aşkenaziler tarafından tasvip edilmediğini savunmaktadır(Yiftachel,2006:216).

Yiftachel, modelde, kuramsal olarak üçlü bir tabakalaşma varsaymakta, öte yandan modele dayalı uygulama araştırmalarında, toplumsal tabakalaşmada yerli halk arasında alt sınıflandırmaya gitmektedir. Öyle ki, en alt sınıfı oluşturan

yerlilerin tabakalaşmasında, Dürziler en üst konumda yer almakta, Dürzileri Hıristiyan Araplar izlemekte, Bedeviler Dürzilerin altında konumlanmakta, en altta ise Gazze ve Batı Şeria'da yaşayan Filistinliler bulunmaktadır. Dürzilerin İsrail ordusunda askerlik hizmeti veren tek azınlık grubu oluşturduğu akla geldiğinde, Dürzilerin alt sınıf bünyesinde en üst konumda olmalarını anlamlandırmak mümkündür. Öyle ki, İsrail'in bağımsızlık savaşı saydığı 1948-1949 savaşında, Dürziler İsrail tarafında, Filistinlilere karşı savaşmışlardır. Bu noktada, Yiftachel'in modelinin varsayımlarında yer almayan öte yandan modele dayalı uygulama araştırmalarında görülen bir ayrıntının altını çizmek gerekir. Yiftachel, Filistinlilerin yaşam koşullarını ağırlaştırmak için Filistinlilerin çalışabileceği işlerdeki emek fiyatını düşürmek amacıyla, başta Filipinlilere olmak üzere, Çinlilere, Latin Amerikalılara ve hatta Afrikalılara İsrail'in çalışma izni verdiği kanaatinde. Yiftachel, özellikle Asyalı göçmen işçilerin her türlü ağır çalışma koşuluna razı olduklarını ve düşük ücret talep ettiklerini; bunun, Filistinliler üzerinde ücret baskısı oluşturduğunu öne sürmektedir.

Etnik milliyetçiliğin Yahudiler içindeki bölünmeleri bertaraf etmede; Aşkenaziler, Mizrahiler, Rusça konuşan Yahudiler arasında dayanışmanın temininde itici bir güç oluşturduğu görüşünde olan Yiftachel, etnik milliyetçiliğin işlevinin sınırı olarak, İsrail'deki Yahudi sermayesi içinde meydana gelen bölünmelere işaret etmektedir. Nitekim ülkede en yüksek refaha Aşkenaziler sahipken, Mizrahilerin yaşam kalitesinin sadece yerlilerin biraz üzerinde olmasına, Mizrahilerin emek piyasasına serbest giriş-çıkışları olmakla birlikte, Rusça konuşanlar kadar yüksek ücret alamamalarına ve Mizrahilerin en yoksul semtlerde, Filistinlilerle komşu olarak ikamet etmek zorunda kalmalarına dikkat çeken, İsrail'de Aşkenazi-Mizrahi kutuplaşmasının altını çizen Yiftachel; Yahudiler içinde gelir dağılımına bağlı beliren kutuplaşmanın, farklı Siyonizm algıları dolayısıyla oluşan laik-dinci kutuplaşmasından ve ayrıca Yahudi etnik grubu ile Arap etnik grubu arasında mevcut olan kutuplaşmadan bağımsız ele alınamayacağını söylemekte, etnokrasinin bu kutuplaşmaların kaynağı olduğunu ve İsrail'deki siyasi yaşamı istikrarsız kıldığını öne sürmektedir.

Yiftachel, etnokrazi rejiminde, kurucu-ayrıcalıklı sınıfın seçkinlerinin toplumdaki hegemonik konumlarını devam ettirmek için siyasi mitler yarattıklarının altını çizmekte ve bu mitlerin hakim etnik grup nezdinde ortaklık duygusunu beslediği, biz-onlar ikiliğini yaşattığı fikrindedir (Yiftachel,2006:18). Onun bu yaklaşımının, Brass'ın (1991) toplumda siyasi ve iktisadi seçkinlerin, iktidar avantajını korumak için siyasi mitler meydana getirmek ve siyasi mitlerin tanımlarını değişen çıkar hesaplarına göre tahrif etmek suretiyle, topluma kurgusal bir etnisite hayal ettirdikleri yönündeki görüşleri ile paralellik arz ettiğini söylemek

mümkündür. Öte yandan, Yiftachel'in, modelinde, etnik çatışmayı, kurucu-ayrıcalıklı sınıf tarafından oluşturulan kurgusal bir çatışma olarak görmediğini belirtmek gerekir. Yiftachel'e(2006:19) göre, etnik kimlik, sınıflar arasında refah kaygısıyla yapılan mücadeleyi gizliyor değildir. Yiftachel, etnik-sınıfların belirli mesleklerde yoğunlaşmasını, altyapının belirleyiciliği çerçevesinde değil, altyapı-üstyapı ilişkiselliği içinde açıklamaktadır. Nitekim onun, üstyapının altyapı üzerindeki önceliğini savunduğunu söylemek yanlış olmaz.

Etnokrasinin anti-demokratik bir rejim olduğunu savunan Yiftachel, modeli tanımlayan yedi ilke saymaktadır (2006:16). *Birincisi*, hakların ve ayrıcalıkların tahsisinde, etnik kimlik belirleyicidir. Ülkesel yurttaşlık değil, etnik-yurttaşlık görülür. Modelde, kısmi demokratik özelliklere rastlanabilirse de, ethnos ve demos arasındaki gerilim daimidir. *İkincisi*, devletin sınırları belirsizdir. Belirli bir demos mevcut değildir. Sömürgeci-yerleşimci toplumun diasporası ülkenin politikalarının saptanmasında belirleyicidir. Etnik azınlıklar yaşamın her alanında değersiz görülürler. *Üçüncüsü*, kurucu-ayrıcalıklı sınıf, kendini devletin sahibi sayar. Ancak bu sınıf, kendisiyle aynı etnik kimliğe sahip olan sonradan göç edenler sınıfı ile yerli halka karşı ittifak yapar. *Dördüncüsü*, tabakalaşma kendini etnik-uluslar ve etnik-sınıflar olmak üzere iki seviyede gösterir. İki etnik grup, iki ayrı etnik-ulusu oluşturmak suretiyle, aynı topraklar üzerinde mücadele ederken, aynı zamanda her iki etnik-ulusun üyeleri ülkedeki etnik-sınıfları oluştururlar. Bu durum, etnokrasinin görüldüğü ülkedeki çatışma eksenini iki yönlü incelemeyi zorunlu kılar. *Beşincisi*, etnik-sınıf tabakalaşması sosyo-ekonomik mekanlarda kendini gösterir. Uzun yıllar sosyo-ekonomik mekanların etnik kimliğe göre paylaşımı ve kullanımını etnokrasinin varlığına delil teşkil eder. *Altıncısı*, tabakalaşma, siyasi etnikleşmeyle içselleştirilir. Her iki etnik-ulus kendi içindeki alt gruplaşmaların etnik-ulusun birliğini bozması ihtimaline karşı etnik milliyetçiliği canlı tutar. Dolayısıyla, farklılıklar derinleşir. *Yedincisi*, medeni ve yurttaşlık hakları, azınlık etnik-ulusun üyelerine kısmen tanınır. Bu, etnokrasiyi, herrenvolk demokrasiden ayırır. Öte yandan, etnokrasi, azınlık etnik-ulusun üyelerine bazı hakların tanınması nedeniyle demokratik bir rejim sayılmaz. Yiftachel'e göre, bu yedi ilkenin görüldüğünün tespit edildiği her ülkede etnokrasinin varlığı iddia edilebilir.

Yiftachel (2006:102), Yahudileştirme ile Siyonizm arasında fark görmemektedir. Ona göre, her ikisinin hizmet ettiği nihai amaç, tarihi Filistin'i Arapsızlaştırmak ve Yahudileştirmektir. Daha açık bir dille söylemek gerekirse, her ikisi de İsrail Devleti'ne Filistinlilere yönelik etnik temizlik uygulamanın yol haritasını sunmaktadır. Tarihi Filistin'in tamamen İsrail toprağı olduğu ve dolayısıyla Yahudilere ait olması gerektiğini savunmanın, İsrail işgali altında bulunan toprakların İslam'ın doğuşunu takiben Arap-İslam toprağı haline

getirildiğini görmezlikten gelmenin, İsrail kurulduğunda bir buçuk milyon Arap ile yarım milyon Yahudinin tarihi Filistin'de birlikte yaşıyor olduklarını dikkatlerden kaçırmamanın etik olmadığına altını çizen Yiftachel, İsrail Devleti'ni Filistinlilerin kendi kaderini belirleme hakkını yadsımakla eleştirmektedir.

İsrail'in kurulduğundan itibaren mağdur rolü oynadığına işaret eden Yiftachel, Ortadoğu'da ileri teknolojiyle donanmış silahlı güce sahip ve nükleer silah tekelini elinde bulunduran İsrail'in Filistinliler karşısında mağdur kabul edilemeyeceğini öne sürmektedir. Yeşil Hattı utanç duvarı olarak kabul eden Yiftachel'e (2006:78-79) göre, İsrail'in duvarı güvenlik çiti sayması gerçeği saptırmaktır. Anımsatmak gerekir ki, hattın sadece %20'si askersizdir ve bu kısım uluslararası toplumda kabul görmektedir. Hat, 1989'da yıkılan Berlin Duvarı'ndan daha uzun ve daha geniştir. Hattın %80'inin Filistin topraklarından geçtiğinin altını çizen Yiftachel, hattın işlevinin Filistinlileri geçim imkanlarından uzak tutmak ve bu sayede onları göçe zorlamak olduğunu düşünmektedir. İsrail'i Filistin topraklarında işgalci sayan Yiftachel, neo-Siyonizmin ve İslamcılığın radikalleşmesi nedenini İsrail-Filistin sorununa bağlamakta, etnokrasiyi, sorunu derinleştiren rejim olarak nitelendirmektedir (Yiftachel,2006:72-73).

Yiftachel, sömürgeci-yerleşimci toplum tipine, Batı tarihinden de örnekler vermekte, böylece, İsrail'in de gelecekte etnokrasiyi tasfiye edebileceğine dair ümidi olduğunu imlemektedir. Avustralya ve Yeni Zelanda örnekleri üzerinden, her ikisinin ilk yerleşimcilerinin beyaz, Anglo-Sakson, Protestan olduklarını ve bu grubun kurucu-ayrıcalıklı sınıfı teşkil ettiğini, sonradan göç edenlerin ise çoğunlukla Güney Avrupa'dan geldiklerini ve toplumsal tabakalaşmada 19. yüzyılda ikinci sınıf kabul edildiklerini, Avustralya'da Aborjinlerin ve Yeni Zelanda'da Maorilerin yerli halk olarak en alt sınıfı oluşturduklarını ama bugün yerli halkların her iki ülkede de haklarının tanındığını belirtmekte, böylece Filistinliler ile Aborjinler ve Maoriler arasında sömürgeci-yerleşimci toplumun eziyetine maruz kalmak açısından paralellik kurmaktadır (Yiftachel,2006:13).Modelinde, siyasi, iktisadi ve toplumsal sistemin, kendi avantajlarını sürekli kılacak şekilde yeniden üretimine uygun olarak işlemesine dair kurucu-ayrıcalıklı sınıfın politika ürettiğini savunan Yiftachel, etnokrasiden demokrasiye geçmenin kolay olmadığını da altını çizmektedir. Bu noktada, onun, ortaklıkçı demokrasiyi kolay erişilir bir rejim olarak görmediği çıkarımı yapılabilir.

Yiftachel'e göre, etnik milliyetçilik, etnik devletin mevcudiyetindeki devamlılığın güvencesidir. Etnik self determinasyon ilkesinden kopartılamayacağını düşündüğü etnik milliyetçiliğin, halk ile etnik halk arasındaki ayrımı derinleştirdiğini savunan Yiftachel (2006:13) milliyetçiliğin her türünün erkek egemen kültürün yeniden üretimini ve toplumun askerileşmesini sağladığını

düşünmektedir. İddiasını Billig'in (1995) milliyetçilik yaklaşımına göndermelerde bulunmak suretiyle güçlendirmeye çalışan Yiftachel (2006:14),topraksal özerklik taleplerinin dışlanması insan haklarıyla bağdaşmaz olduğunu öne sürmektedir.Nitekim etnokrasinin belirgin özelliğinin etnik azınlıkların bölgecilik ve özerklik taleplerini görmezden gelmek olduğunu düşünmekte ve azınlıklar bilinçlendikçe etnokrasinin yaşayan bir rejim olma şansını kaybedeceğini savunmaktadır.

Etnokrasinin çözülmesinde, devletin piyasaya müdahalesinin sınırlandırılmasının önemli bir araç olduğu görüşünde olan Yiftachel, ulusal piyasalar dünya piyasaları ile eklemlendikçe ve sermaye etnik niteliğinden uzaklaşarak küresel nitelik kazandıkça, toplumda gelir dağılımı adaletsizliğinin katlanılabilir olmaktan çıkacağını, etnokrasideki etnik-sınıf hiyerarşisinin sorgulanmaya başlayacağını ve etnokrasinin nihayetinde tasfiye edileceğini düşünmektedir (Yiftachel,2006:15). Modelinin belirgin özelliklerinden olan, sömürgeci-yerleşimci toplumun sürekli ve yerliler aleyhine toprak taleplerinde bulunmasının; yeni-liberal politikaların uygulanmasıyla, ulus-devletlerin üzerinde konumlanan küresel şirketlerin çıkarlarının takibinde kıskanç olmaları nedeniyle sınırlandırılabilirliğini düşünen Yiftachel (2006:128), farklı etnik kimliklere sahip olmaktan kaynaklı gerilimleri çözmek ve barış içinde yaşamak için iktisadi çıkarlarda ortaklıklara dikkat çekmek gerektiği görüşündedir.

Toparlamak gerekirse, yerli halkın yurttaşlıktan mahrum edildiği, demokrasi özelliklerini kısmi olarak gösteren ama demokratik bir rejimin yapısal koşullarını taşımayan, çoğunluktaki ve azınlıktaki etnik grupların aynı topraklar üzerinde yerlilik iddiasında bulunmak suretiyle birbiriyle rekabet ettiği, aynı coğrafya üzerinde etnik grupların bir diğerini yok sayan etnik-devlet projelerinin olduğu, devletin etnik-devlet özelliği taşıdığı ve sınırlarının belirli olmadığı, sömürgeci-yerleşimci toplum içinde kaynak dağılımında çok kayırılan ve az kayırılan olmak üzere ikiliğin olduğu, yerli halkın diasporasının davasının takibini yapmasının düşmanlık kategorisinde sayıldığı ama sömürgeci-yerleşimci toplum diasporasının devletin içişlerine karışmasının normal sayıldığı,sömürgeci-yerleşimci toplumun ait olduğu etnisiteden olan ama etnik-devletin yurttaşı olmayanların, etnik-devlette yaşayan ancak yurttaş olmayan azınlık grubu üyelerinden daha güvenilir görüldüğü, azınlık grubu üyelerinin devlet için tehdit oluşturduğu kabulünün devlet politikası olarak benimsendiği, devlet eliyle azınlık grupların göç ettirilmesi ve itiraz halinde silahlı şiddet dahil her türlü şiddetin azınlıklara uygulanabildiği, yerlilerin yaşam koşullarını ağırlaştırarak sömürgeci-yerleşimci toplum lehine ülkedeki nüfus dengesinin bozulmasının devletin bekası için çözüm yolu olarak görüldüğü, azınlıkların yaşadığı yerlere hizmet götürülmemesi veyahut sınırlı ya da kalitesiz

hizmet götürülmesi suretiyle azınlıkları insanlık ile bağdaşmaz yaşam koşullarına terk etmenin normalleştirildiği, azınlık grubu üyelerinin terörist olarak damgalanabildiği, azınlıkların emek piyasasına giriş-çıkış olanaklarının kasten daraltıldığı, azınlıklara sermaye biriktirme imkanının verilmediği, azınlıkların rızası hilafına onları ilgilendiren konularda parlamento kararlarının alınabildiği etnokrazi modelinin (Yiftachel,2006:18-19) anti-demokratik bir rejim olduğu açıktır.

Bununla beraber, etnokrazi modelinin tipik bir örneği olarak İsrail'in sayılıp sayılmayacağına tespiti bu çalışmanın kapsamı dışındaysa da, evrensel olarak kabul gören demokrasi derecelendirme kuruluşu Freedom House'un 2013 özgürlük raporunda, İsrail'in özgür ülke sayıldığı, AB üyesi olan İtalya'nın politik haklarda özgürlük bakımından İsrail'in gerisinde konumlandığı akla geldiğinde, modelin tipik örneğinin İsrail olduğu iddiasının zayıf bir iddia olduğunu belirtmek gerekir.

2.Modelin Apartheid Rejimi ve İç Sömürgecilik ile Benzerliği veya Farklılığı

Modelin, politisite koşulları yaratıp yaratmadığının tespiti için, apartheid ve iç sömürgecilikle benzerlik ve farklılık ilişkisini tespit etmenin gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, öncelikle, Yiftachel'in modeli kurarken hangi düşünürlerin kavramlarını kullandığını açıklamak isabetli olacaktır. Yiftachel etnokrazi modelini kurarken Gramsci'nin ekonomizm eleştirisini benimsemiş ve hegemonya kavramını kullanmış gözükmektedir. Foucault'dan panopticon metaforunu aldığını, Lefebvre'nin mekanın üretimi yaklaşımından etkilendiğini söylemek doğru olur. Şu halde, onun, modelde, Gramsci, Foucault ve Lefebvre düşüncesi arasında bir senteze gittiğini iddia etmek mümkündür.

Yiftachel, modeli kurarken, üstyapının altyapı üzerinde önceliği kabulünden yola çıkmıştır. Ona göre, sivil toplum, kapitalist ilişkilerin ve bu ilişkilerin yeniden üretiminin anlaşılması bakımından önemlidir. Ancak ideolojik ve kültürel ilişkileri, entelektüel yaşamı, bunların birlikte devinimini tarihsel gelişimi sağlayan esas etken saymaktadır. Yiftachel,hegemonyayı, kurucu-ayrıcalıklı sınıfın entelektüel liderlik yoluyla sonradan göç edenlerle yerliler üzerinde denetim uyguladığı sivil toplum süreci olarak tanımlamaktadır. Modelde, kurucu-ayrıcalıklı sınıfın, diğer sınıfların çıkarlarını kendi sınıf çıkarlarına eklemlediği varsayılmaktadır. Ancak modele göre, kurucu-ayrıcalıklı sınıf, kendi ideolojisini aynı etnik kimliği paylaştığı etnik grubun üyelerine zor ile dayatmamaktadır. Öyle ki, modelde kurucu-ayrıcalıklı sınıf, sonradan göç edenler sınıfının çıkarlarını ve dünyayı algılama biçimini kendi ideolojisi içine seçmeci tutumla dahil etmekte; iktisadi, siyasi ve toplumsal yaşamda dönüştürücü rolünü oynamayı başka sınıfa kaptırmamaktadır. Öte yandan, modelde,

üst sınıf olarak nitelendirilen kurucu-ayrıcılık sınıfı, orta sınıf sayılan sonradan göç edenler sınıfı ile ilişkisini rızaya dayandırmaya çalışırken; alt sınıf olarak isimlendirilen yerlilerden müteşekkil azınlıkların üzerindeki denetimini zor ile sağlamaktadır. Bununla beraber, kurucu-ayrıcılık sınıfı ile yerli halk sınıfı arasındaki ilişkinin tek yönlü olmadığını ve yerli halkın ilişkiyi tersine çevirecek tutumlar içine girebildiğinin modelde varsayıldığını belirtmek gerekir. Ayrıca kurucu-ayrıcılık sınıfı ile sonradan göç edenler sınıfı arasındaki ilişkilerin de durağan olmadığı modelden anlaşılabilir. Nitekim etnokrasinin demokrasiye evrilebileceği yönündeki Yiftachel'in varsayımının gerekçesini bu devinimde aramanın doğru olduğu öne sürülebilir.

Yiftachel, modelinde, devlet politikası olarak alt sınıf üyelerinin gözetim altında tutulmalarını modelin bir zorunluluğu olarak sunarken Foucault'nun panopticon metaforundan yararlanmaktadır. Modelde, yerli halkın varlığının etnik-devlet için bir tehdit sayılması nedeniyle, yerli halk bir açık hava hapishanesinde yaşıyor olarak kabul edilmektedir. Öyle ki, etnik-devlet, kullandığı tüm gözlem ve denetim mekanizmalarıyla, azınlık üzerinde baskısını yoğunlaştırmakta ve yaygınlaştırmaktadır. Geçim koşullarının ağırlaştırıldığı azınlık grubu mensuplarının, görünüşte özgür ancak aslında özgür olmayan yaşama mahkum edilerek, etnik-devletin istihbarat birimleri tarafından elde edilen bilgilerin nesnelere haline getirilmek suretiyle, sürekli baskı altında tutulmalarını etnokrasinin olağan özelliklerinden görmek gerektiğini öne süren Yiftachel'e göre, azınlıkların yaşadıkları yerlerin etnik-devlet tarafından suç üretim mekanları olarak görülmesi ve azınlık grubu üyelerinin potansiyel suçlu olarak devlet için düşman kabul edilmeleri, etnokrasinin herrenvolk demokrasi ile benzer olduğunu düşünmeyi olanaklı kılmaktadır. Nitekim Yiftachel'e (1992) göre, herrenvolk demokrasi, ülkedeki azınlığın nüfusunun fazla ve yönetilemez olması durumunda görülebilmektedir. Yiftachel'in, azınlık nüfusunun az olması ve yönetilebilirlik arz etmesi halinde, çoğunluktaki etnik grup tarafından herrenvolk demokrasi yerine etnokrasinin tercih edildiği görüşünde olduğunu iddia etmek mümkündür. Zaten Yiftachel'in, Smooha tarafından kuramsallaştırılmış olan etnik demokrasi modelini etnokrasi olarak nitelendirmiş olduğu akla geldiğinde, onun bu yaklaşımını anlamak kolaylaşmaktadır.

Yiftachel'in, diyalektiğin yerine triyalektiği koyduğunu söylemek doğru gözükmemektedir. Onun diyalektiğe üçüncü unsur olarak mekan eklediği görülmektedir. Lefebvre gibi mekanın toplumsal bir ürün olduğunu öne sürmektedir. Yiftachel'e göre, mekansal düzeyde ortaya çıkan çelişkiler, mekansal çelişkileri biçimlendiren toplumsal çelişkilerdir. Algılanan, tasarlanan ve yaşanan arasındaki ilişkiler durağan değildir, hareket halindedir. Yiftachel modelini kurarken,

semboller, anlamlar ve deneyimler ile bunlar arasındaki ilişkileri, bunların toplumsal eylemle bağlantılarını, mekanın parçalarını karşılıklı içerme ve dışlama ilişkileriyle birlikte ele almakta, eşitsizlik-iktidar-mekan üçlüsü üzerinden mekanın arkasına gizlenmiş olan unsurları açık etmekte ve bu düşünsel izlek üzerinden etnokraside azınlıktaki etnik grup üyelerinin mülkiyet haklarının gasp edildiğini varsaymaktadır. Öyle ki, onun siyasi coğrafya alanında yazdığı makaleler de dikkate alındığında, mekan kavramını kullanma alışkanlığı ve bunun da modelinde karşılığını bulması anlamlı hale gelmektedir. Kaldı ki, yurttaşı olduğu İsrail'in topraklarının %93'ünün devlet elinde olduğu ve ülkedeki yerleşim planlarının devlet eliyle yapıldığı ve uygulandığı akla geldiğinde, Yiftachel'in siyaset bilimi alanında bilgi üretirken mekanı kullanmasına şaşırılmak gerekir. Nitekim İsraili toplum bilimcilerin göç, yerleşim, mekan gibi kavramlara ilişkin kuramsal araç kullanmada istekli olmaları, süren İsrail-Filistin sorunu göz önünde bulundurulduğunda, hem gereklilik hem de doyurucu çözümlere yapmak bakımından işlevsellik arz ettiği için olağandır ve Yiftachel'in de diğer meslektaşlarından farklı bir kaygıda olduğunu söylemek mümkün değildir.

Bu noktada, Yiftachel'in dünyayı algılama biçiminin koordinatlarını belirtmek isabetli olacaktır. Yiftachel, dünyayı ideolojiler penceresinden görmeyi yanlış bulmaktadır. Çünkü ona göre, ideolojiler insanları kavga ve şiddete itmektir. Etnik, dinsel, mezhepsel kimliklerin devlet tarafından bireysel haklar ve grup hakkı olarak ayrı ayrı tanınması gerektiğini savunmaktadır. Hem etnik ulus-devleti hem yurttaş ulus-devleti, temel hak ve özgürlüklerin düşmanı gören Yiftachel, sivil toplumun gelişmişlik düzeyi ile demokrasi kalitesi arasında pozitif ilişki kurmaktadır. Klasik Marksizmi dogmatik sayan Yiftachel; işçi sınıfına merkezi bir rol biçmeyi yanlış bulmaktadır. 21. yüzyılda, feministler, çevreciler, eşcinseller gibi yeni toplumsal aktörlerin ortaya çıktığını savunmakta, işçi sınıfı üzerinden toplumsal çözümlere yapmayı reddetmektedir. Küreselleşme sürecinde toplumsal hareketlerin sadece iktisadi çelişkiler üzerinden açıklanamayacağını öne süren, toplumsal aktörler arasında alışılmadık ittifakların meydana gelmesinde etnik, dinsel, dinsel, mezhepsel, cinsiyet kimliklerinin belirleyiciliğini dikkate almayan çözümlerinin 21. yüzyılda açıklayıcı olmadığını iddia eden Yiftachel'in, özgürlükle eşitliğin ilişkisinin kopartılmaması gerektiği düşüncesine yaslandığını söylemek doğru olur.

Şu halde, Yiftachel'in modeli kurarken kullandığı kavramlar ve dünya görüşünün ana eksenine değinildiğine göre; etnokrasinin, apartheid ve iç sömürgecilikle benzerlik veya farklılığını irdelemeye geçmek uygun olacaktır.

Modelin apartheid rejimiyle benzerliğinin olup olmadığına bakıldığında, apartheid rejiminin temel özelliğinin,devletin sahibi sayılan azınlıktaki ırksal grubun

kendi çıkarlarını korumak maksadıyla, ırksal kimlik üzerinden ayrımcılığa dayalı siyasi ve hukuki düzenlemeler yaptığı ve diğer tüm ırksal grupları devlet örgütlenmesinden dışladığı, siyasi, iktisadi ve toplumsal sistemin işleyişinde, ırksal hiyerarşinin esas alınarak yaşam alanlarının beyaz ırk, siyah ırk, renkli (melez) ırk olarak ayrıştırıldığı göz önünde bulundurulduğunda (Breakwell,1986); kurucu-ayrıcalıklı sınıfın beyaz, sonradan göç edenler sınıfının melez ve yerli halk sınıfının siyah olarak eşleştirilmesi durumunda etnokrazi rejimi ve apartheid rejimi arasında benzerlik olduğunu tespit etmek olasıdır. Burada dikkatten kaçırılmaması gereken husus, etnokraside etnik kimlik üzerinden varsayımlar oluşturulmakta, apartheid rejimi ırksal kimlikleri esas almaktadır. Şu halde, sorulması gereken, etnik kimlik ve ırksal kimlik arasında özdeşlik ilişkisi olup olmadığı sorusudur. Nitekim etnik kimliğin belirlenmesinde, milliyet, kültür, ortak geçmiş, dil ve inanç gibi unsurlar esas alınırken; ırksal kimliğin, fiziksel görünüş, deri rengi, saç rengi, göz rengi, dudak şekli, burun biçimi, çene ve kemik yapısı gibi biyolojik özelliklere göre belirlendiği akla geldiğinde, etnik kimlikle ırksal kimlik arasında özdeşlik ilişkisi kurulamayacağını söylemek doğru olur. Bundan hareketle, etnokrazi ile apartheid arasında, etnik ve ırksal kimlik ayrımı ihmal edilmeksizin benzerlik iddiasında bulunmanın zor olduğu söylenebilir. Öte yandan, kesin bir iddiada bulunmak için apartheid rejiminin tipik örneği olan 1994 öncesi Güney Afrika'yı ele almak ve daha sonra bir karar vermek daha isabetli gözükmektedir.

Başlangıç olarak altını çizmek gerekir ki, apartheid kelime anlamı bakımından sanki basit bir dışlanmayı işaret etmekteymiş gibi bir algı oluşturmaktaysa da, apartheid rejiminin Güney Afrika'daki uygulamaları (1948-1994) dikkate alındığında, apartheid'in masum bir ayrımcılık olmadığı açıktır. Apartheid döneminde, Güney Afrika'da nüfusu az olan beyaz ırk ayrıcalıklı sınıf sayılmıştır. Devletin sahibi olarak kabul edilen beyazlar; siyahlar, renkliler ve Asyalılar üzerinde iktidar hakkına sahip kabul edilmişlerdir. Yani, siyasi, iktisadi ve toplumsal sistem dörtlü ırk hiyerarşisine göre işlemiştir. Siyah ırk, en alt sınıf sayılmış,Hollanda tarafından Hint Okyanusu kıyılarından köleleştirilerek 17. yüzyılda Güney Afrika'ya getirilmiş Asyalılar siyahların üzerinde konumlanmışlardır (Davis,1991). Renkliler, beyazlara en yakın ırksal sınıf olarak görülmüştür. Öyle ki, devletin tüm organlarında hakim olan beyazlar, beyaz ırkın çıkarlarına katkıda bulunduğu düşünülen bazı renklilere beyaz ırka geçiş belgesi tanzim etmişler ve bu belgeye sahip olan renkliler beyazların sahip olduğu ayrıcalıklardan istifade edebilmişlerdir. Burada, renkli ırk sınıfının sadece ırka göndermede bulunmadığının da altını çizmek gerekir. Diğer üç gruba girmeyenler bu kategoride sayılmışlardır. Apartheid rejiminin devlet eliyle toplu katliama izin vermesi bakımından insanlık dışı bir rejim olduğu açıktır.

Bu noktada, apartheid'in 1948-1994 yılları Güney Afrika dışında örneğinin olup olmadığının sorulması mümkündür. Altını çizmek gerekir ki, apartheid denildiğinde 1994 öncesi Güney Afrika akla geldiğinden, rejimin özelliklerine dair modelleme Güney Afrika'nın esas alınması ile yapıldığından, apartheid başka yerde görülemezmiş gibi bir algı oluşmaktadır. Halbuki, apartheid rejiminin farklı uygulamalarına dünyanın başka coğrafyalarında rastlanılabileceği düşünülebilir. Nitekim 1964 yılının öncesi ABD dikkate alındığında, ABD'deki siyasi, iktisadi ve toplumsal sistemde siyahların ayrımcılığa maruz kaldıkları göz önünde bulundurulduğunda, 1964 öncesi ABD'de apartheid rejiminin örneğine rastlandığı düşünülebilir. Fakat 1964'te ABD'de siyahlara yönelik ayrımcılığın kaldırılmasının herhangi bir hukuki belgede değişiklik yapılmaksızın mümkün olduğu hatırlandığında, de jure apartheid rejim nitelendirmesini ABD için yapmaya imkan yoktur. Fakat de facto apartheid rejiminin 1964 öncesi ABD için söz konusu olduğunu öne sürmek de zordur. Çünkü 1994 öncesi Güney Afrika ile 1964 öncesi ABD arasında, beyazlar ile siyahların durumunun birbirinden farklılık arz ettiğini görmek mümkündür.

Öyle ki, ABD'de yaşayan siyahlar ABD'ye köleleştirilerek beyazlar tarafından getirilmişlerdir. Hatta beyazların ABD'nin yerli halkı olmadıklarını, ABD'ye sonradan göç ettiklerini anımsamak gerekir. Güney Afrika'da ise, siyahlar ülkenin yerlisidir. Ancak tıpkı ABD örneğindeki gibi, Güney Afrika'da da beyazlar sonradan göç etmiş olan gruptur. ABD'nin siyahlara yönelik ayrımcılığını dış sömürgecilik olarak nitelendirmeye olanak yoktur. ABD, ne siyahların ne de beyazların köken ülkesidir. Siyahlar zorla, beyazlar kendi rızalarıyla ABD'ye göç etmişlerdir. Ancak yerliler karşısında her ikisinin konumu dışarıdan gelmek bakımından aynıdır. Güney Afrika'daki beyazlar, dış sömürgecilik amacına uygun olarak göç etmişlerdir. ABD'deki siyahlar azınlık durumundayken, Güney Afrika'daki siyahlar çoğunluk durumundadır. ABD'deki siyahlar, kıtaya köle olarak getirilmişlerdir, kökenleri Afrika kıtası olarak gözükmemektedir, ama Afrika'nın hangi ülkesinden olduklarını unutmamışlardır. ABD'de siyahların pek çoğunun Amerikan İç Savaşı sonucu hukuki özgürlüğe kavuştukları zaman dahi köken ülkelerini hatırlamıyor olduğunu; öte yandan, ABD'deki siyahlar içinde köken ülkelerini bilenlerin olduğunu ve bunların da ABD'de yaşamayı tercih ettiklerini dikkate almak gerekir. Şu halde, indirgemecilik pahasına bir genelleme yapılırsa, ABD'deki siyahların 1865-1964 arasında kendi rızalarıyla ABD'de yaşamayı seçtikleri söylenebilir. Fakat Güney Afrika siyahları için aynı durum geçerli değildir. Güney Afrika, siyahların kendi ülkesidir.

Şu halde, ABD'li siyahlar ile Güney Afrika'daki siyahlar arasında bir paralellik kurmak pek olası gözükmemektedir. ABD'deki siyahların büyük kısmı

Hristiyanlaşmış ise de, siyah Müslümanların sayısı az değildir. Güney Afrika siyahları Hristiyanlardır, Güney Afrika'da farklı ırklar arasında din bakımından farklılık görülmemektedir. Eski kabile dinlerine inanan siyalara rastlanmaktaysa da, bunların nüfusu değerlendirmeleri saptırarak oranda değildir. Bir başka deyişle, ABD'deki siyahlar için homojenlikten söz etmek olası değilken, Güney Afrika'daki siyahların homojen grup oluşturduklarını söylemek mümkündür. Ayrıca ABD'deki siyahlardan farklı olarak, Güney Afrika siyahları yerel kültürlerini kaybetmemişlerdir. Dolayısıyla, Güney Afrika için 1948-1994 yıllarına dair apartheid nitelendirmesi yapılabilirken, ABD için 1865-1964 yıllarına dair ayrımcılık demek doğru gözükmemektedir. Bu bağlamda, apartheid'ın 1948-1994 Güney Afrika dışında örneğinin olup olmadığı üzerinde düşünüldüğünde, rejimin Güney Afrika'ya özgü olduğunu iddia etmek isabetli gözükmemektedir. Öte yandan, ayrımcılık düzeyinin yüksek olduğu siyasal rejimlerin insanlık dışı durumlarına kuvvetle işaret etmek kaygısıyla, böylesi rejimler için sıfat olarak apartheid benzeri nitelendirmesini kullanmak mümkündür. İşte tam da bu çerçevede, etnokrazi ile apartheid arasında özdeşlik ilişkisi olduğunu söylemek doğru değilse de, teşbih olarak modele dair apartheid benzeri sıfatını kullanmak yanlış gözükmemektedir.

Bu bağlamda, Yiftachel'in, modelinin tipik örneği olarak İsrail rejimini sunduğu akla geldiğinde, Yiftachel'in gözü ile etnokrazi ve apartheid ilişkisine bakmak zorunluluk arz etmektedir. İsrail'in etnokrazinin tipik bir örneği olduğu kabul edilirse ve etnokrazideki etnik-sınıf hiyerarşisi ile apartheid rejimindeki ırksal-sınıf hiyerarşisi arasında paralellik kurma yoluna gidilirse; kurucu-ayrıcalıklı sınıf ile beyaz ırk, sonradan göç edenler sınıfı ile renkli ırk ve yerli halk sınıfı ile siyah ırk arasında denklik olduğu, Aşkenazilerin beyazlar, Mizrahilerin melezler, Filistinlilerin siyahlar olduğu iddia edilebilir. Yiftachel'in, Rusça konuşan Yahudileri, Aşkenaziler ile bütünleşmeye açık grup olarak kabul ettiği düşünüldüğünde, Rusça konuşan Yahudiler beyazlardan sayılabilir. Filistinlilerin çalışabilecekleri işlerdeki emek fiyatlarını düşürmek için İsrail'in başta Asyalılar olmak üzere yoksul coğrafyalardan göçmen işçi davet ettiği yönündeki Yiftachel'in iddiası doğru kabul edilirse, bu göçmen işçilerle apartheid Güney Afrika'sındaki Asyalılar arasında eşleşme yapılabilir. Şu halde, Yiftachel'in gözünden İsrail'e bakıldığında, İsrail'deki rejimin apartheid benzeri değil apartheid olduğu iddia edilebilir. Nitekim Yiftachel (2001), İsrail'in 1993 Oslo görüşmeleri sonrası apartheid tarzı mekanizmalar oluşturmaya yöneldiği görüşündedir.

Öte yandan, İsrail'de Yahudi ile Filistinli evliliklerinin yasak olduğu, Yahudiler ile Filistinlilerin etnik grup sınırlarını etnik kimlik saflığı için sıkıca korudukları, Filistinlilerin yasama organı dışındaki devlet organlarında görev alamadıkları, Arap mahallelerinin açık veya örtük gözetim altında tutulduğu,

Arapların ve Yahudilerin yerleşim planının devlet eliyle belirlendiği, kentlerin Yahudi kentler, Arap kentleri ve karışık kentler olarak devlet eliyle tasnif edildiği ve karışık kentlerde nüfus dengesinin Araplar aleyhine değiştirildiği (Yiftachel,2001), Arapların nüfus çoğunluğuna sahip oldukları yerlerde Araplara mesken veya işyeri inşaat izinlerinin verilmediği, kaçak inşaatların Yahudilerce yapılanlarına göz yumulduğu, hukuki belgeye bağlanarak meşrulaştırıldığı (Yiftachel&Yacobi,2003), devlet eliyle Arapsızlaştırma politikası güdüldüğü, yaşamın her alanında Arapların aşağılandığı bir rejim olarak Yiftachel tarafından nitelenen İsrail'deki siyasi rejimin, Yiftachel'in belirttiği tüm bu özelliklere sahip olarak etnokrasinin tipik örneği kabul edilse de, etnokrazi ile apartheid arasında özdeşlik olduğunu söylemek zor gözükmektedir. Şu halde, İsrail'deki siyasi rejim etnokrazi modelinin tipik örneği sayılsın veya sayılmasın, etnokrazi ile apartheid arasında özdeşlik ilişkisi olduğunu düşünmek isabetli değildir. Kaldı ki, modelin varsayımları içinde, herrenvolk demokrasi ile etnokrasinin birbirinden farkının belirtildiği, apartheid ile herrenvolk demokrasi arasında neredeyse özdeşlik ilişkisinin olduğu ve etnokrazi ile herrenvolk demokrasi özdeş olmadığı akla geldiğinde, etnokrazi için, de facto veya de jure apartheid denilemeyeceği açıktır.

Etnokrazi modelinin ana varsayımları, sömürgeci-yerleşimci toplumun göç ettiği topraklarda etnik devlet kurması, devletin sınırlarının belirsiz ve egemeni olduğu toprakların sahipliğinin tartışmalı olması, sömürgeci-yerleşimci toplumun ilk yerleşimcilerinin ayrıcalıklı olmaları ve kendi ideolojilerini devletin ideolojisi kılmaları, bir başka deyişle, kurucu-ayrıcalıklı sınıfın çıkarlarının devletin çıkarlarıyla özdeşleştirilmesi, ilk yerleşimcilerin sonradan göç edenler ile ittifak kurarak yerlilere yönelik etnik temizlik uygulamaları ve yerlilerin devlet eliyle sistematik şiddete maruz kalmaları olarak özetlenirse, bu varsayımlardan hareketle, modelin iç sömürgecilik içermediğini söylemek zor gözükmektedir. Öyle ki, iç sömürgecilik, merkezde bulunan grubun, üretim faktörleri piyasası, mal ve sermaye piyasaları dahil hakimiyet sağladığı tüm alanlarda çevrede konumlanan grupları sömürdüğü, çevredeki grupların yaşam koşullarını ağırlaştırmak pahasına ülke kaynakları üzerinde tekeli konumunu sürdürdüğü bir düzen olarak tanımlandığında; etnokraside kurucu-ayrıcalıklı sınıf seçkinlerinin avantajlı konumlarını sürdürmek ve meşrulaştırmak için iktisadi ve toplumsal mekanizmaları en yüksek faydayı kendilerinin sağlayacağı biçimde tanzim ettikleri ve kullandıkları, etnik milliyetçiliğe dayalı olarak sermaye birikim sürecini işlettikleri akla geldiğinde, modelin iç sömürgeciliği içerdiğini peşinen iddia etmenin doğruluk arz edeceği düşünülebilir. Bununla beraber, iddianın doğruluğunu kesinleştirmek için bir kuramsal aracın rehberliğinden istifade etmek isabetli gözükmektedir. Nitekim siyahlara yönelik ayrımcılığın görüldüğü 1964 yılına kadarki ABD'de iç

sömürgecilik olduğunu iddia eden Blauner'in kuramını rehber seçmek isabetli olacaktır.

Blauner (1972) iç sömürgecilik kuramsallaştırmasını yapmadan önce geleneksel sömürgeciliği açıklamakta, geleneksel sömürgeciliğe dış sömürgecilik denilebileceğini belirtmekte, iki sömürgecilik biçiminin farkı üzerinden iç sömürgeciliğin temel özelliklerini sıralamaktadır.

Dış sömürgeciliğin beş özelliği olduğunu düşünen Blauner; ilk özelliğinin, sömürgeci gücün kendi coğrafyasından uzakta bir yeri orada yaşayan yerli halkın rızası olmaksızın işgal etmesi; ikinci özelliğinin, sömürgeci gücün yerli halkın dinini, dilini ve kültürünü değiştirmeyi amaçlaması ve kendi kültürünü yerli halka dayatması; üçüncü özelliğinin, sömürgeleştirilen yere sömürgeci gücün kendi temsilcilerini yönetici olarak tayin etmesi; dördüncü özelliğinin, sömüren ve sömürülen ilişkisinde sömürüyü meşrulaştıran ilkenin ırkçılık olması; beşinci özelliğinin ise, çalışma ilişkilerinde sömüren ve sömürülen ilişkisinin kendini yeniden üretmesi olduğunu ileri sürmektedir. Bu sömürgecilikte, sömürgeleştirilen coğrafyanın doğal kaynaklarının sömürgeci güç tarafından kullanıldığını, yerli halkın kendi topraklarında köleleştirildiğini, yerli halk seçkinlerinin ayrıcalıklardan faydalanmak için kendi halkı aleyhine sömürgeci güçle işbirliği yaptığını belirten Blauner; iç sömürgecilikte, sömürgeleştirme eylemi için uzak yerlerin seçilmediğini, ülke içinde, ırksal veya etnik farklılığı olan veya olduğu kabul edilen bir grubun adeta yabancı ülkenin yaşayanıymış gibi muamele gördüğünü öne sürmektedir. Blauner(1972), iç sömürgeciliğin olduğu toplumda, iç sömürgeciliğin nesnesi sayılan grubun yaşadığı mekanların gettolaştırıldığını, emek piyasasına girişte grup üyelerinin önlerine engeller çıkarıldığını, mülk sahibi olmalarının olanaksızlaştırıldığını ve sermaye biriktiremediklerini, grubun kendini yaşamın her alanında aşağılık hissettiğini ve güvenlik güçleri tarafından grubun üyelerine daima potansiyel suçlu gözüyle bakıldığını belirtmektedir.

Blauner'e (1972) göre, iç sömürgeciliğin üç temel özelliği vardır. Birincisi, ırksal veya etnik farklılığı olan grubun ülkeden çıkışına yıllarca izin verilmemiş olması ve uzun müddetçe zorunlu ikamete tabi tutulması; ikincisi, grubun yaşam alanlarının gettolaştırılması, getto yaşamının en az iki nesil sürmesi; üçüncüsü, grubun üyelerinin evlerine polis veya sair güvenlik güçlerince belirli aralıklarla denetim amaçlı baskın yapılması, işyerlerinin sürekli gözetim altında tutulması, grup üyelerinin siyasi ve idari makamlardan uzak tutulmaları, grubun toplumda ötekileştirilmesi ve yabacılaştırılmasıdır.

Şu halde, bir ülkede iç sömürgeciliğin olduğunu iddia edebilmek için, iç sömürgeciliğin nesnesi olduğu öne sürülen etnik veya ırksal kimliği farklı olan grup üyelerinin kölelik veya başka insanlık dışı çalışma biçimleriyle uzun yıllar

alıkonulmuş olmaları, örneğin grup üyelerine pasaport vermemek veya grup üyelerinin pasaportlarını ellerinden almak suretiyle ülke dışına çıkışlarını engellemek gibi yollara devlet politikası olarak başvurulması, yani grubun ülkede uzun müddetçe gönülsüz yaşaması gerekir. Ayrıca, ikinci veya üçüncü nesil grup üyelerinin getto duvarlarını aşamadıkları halde, dikey hareketlilik olanağı bulamadıkları, nesilden nesle getto yaşamının istek dışı sürdürülmesi durumunda iç sömürgeciliğin var olabileceği düşünülebilir. İlaveten, hukuk devleti olmanın gereği çerçevesinde ve toplumun tüm üyelerinin güvenliğinin sağlanması amacıyla yapılan her tahkikatı iç sömürgeciliğin üçüncü özelliği saymak olası değildir. Ancak bir grubun üyelerinin siyasi veya yönetsel makamlardan kasti olarak uzak tutulmaları söz konusuysa, iç sömürgeciliğin varlığı şüphesi duyulabilir. Öte yandan, iç sömürgeciliğin sayılan üç özelliğinin birlikte bulunması halinde, bir ülkede iç sömürgeciliğin olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, Blauner'in kuramı dikkate alınırsa, etnokrasinin iç sömürgeciliği içerdiğini öne sürmek doğru gözükmemektedir. Zaten Yiftachel, Zureik'in(1979) İsrail'deki Filistinlileri iç sömürgeciliğe maruz kalmış azınlık olarak gösterdiği çalışmasından oldukça etkilenmiştir. Filistinlilerin İsrail'de kötü işlerde ve düşük ücretle çalıştıklarına, iyi eğitim alamadıklarına ve kalifiye işlerden uzak tutulduklarına dair Yiftachel'in verdiği örnekler, Zureik'in (1979) verdiği örneklerle benzerlik arz etmektedir.

Toparlamak gerekirse, etnokrazi modelinin apartheid ile özdeş olmadığını, ancak benzerlikleri olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim etnokrazi için apartheid benzeri nitelendirmesini kullanmak yanlış olmaz. Ayrıca, etnokrasinin iç sömürgeciliği içerdiğini savunmak doğru olur. Şu halde, modelin politisit koşulları oluşturduğunu bir peşin yargı olarak söylemek isabetli gözükmemektedir. Ancak kesin karar verebilmek için politisitle modelin varsayımlarını kuramsal bir araç rehberliğinde incelemenin gerekli olduğu düşünülmektedir.

3. Modelin Varsayımlarının Politisit Koşulları ile İlişkisi

Yiftachel, apartheid rejimi örneklerine de jure olarak rastlamamın şart olmadığını, muhakkak 1994 öncesi Güney Afrika örneği özelliklerini taşıyan apartheid rejimi arayışında olmamak gerektiğini, de facto apartheid rejim örneklerine rastlanabileceğini savunmaktadır. Nitekim Yiftachel'e göre, İsrail, 1993 Oslo görüşmeleri sonrasındaki süreçte apartheid tarzı mekanizmalar uygulamaya koyma yolunu tutmuştur. Hatta 1993'ten bugüne, İsrail'de, de facto apartheid rejiminden de jure apartheid rejimine doğru bir evrilme olduğu fikrindedir.

Şöyle ki, Yiftachel, İsrail'de etnokrasinin tarihini beş aşamaya ayırmaktadır. Bu beş aşamada belirleyici olan ideolojinin Siyonizm olduğunu öne süren Yiftachel

(2006), 19. yüzyıldan itibaren tarihi Filistin'e Yahudilerin yerleşimci olarak göçmesiyle dış sömürgeciliğin başladığını düşünmekte, 1947'ye kadar sürdüğünü iddia ettiği birinci aşamayı Yahudi etnik grubu bakımından hayatta kalmak için sömürgecilik olarak görmektedir. Nazi Holocaust'u öncesi ve sonrasında çok sayıdaki Yahudinin tarihi Filistin'e göç ettiği bu aşamanın başında, Yahudi yerleşimlerinin İsrail/Filistin'in %5'ini oluşturduğunun altını çizmektedir. İkinci aşama, 1947-1949 yıllarını içine almaktadır. İsrail'in kurulması, BM'nin taksim planı önerisini Filistinlilerin reddetmesi, İsrail-Arap savaşı ve İsrail'in savaşı kazanması ve BM üyesi olması gibi olayları, ikinci aşamanın önemli olayları saymakta, İsrail'in bu aşamada Filistinlilere yönelik etnik temizlik uyguladığını öne sürmektedir. Yiftachel (2010), Filistinlilerin Arap ülkelerine kaçmak zorunda kaldıkları bu dönemi, Filistinlilerin sığınmacı ulus olmaları olarak yorumlamaktadır. Yiftachel'e göre, tarihi Filistin'in Yahudileştirilmesi bu ikinci aşamada en açık gözlenebilmektedir.

Yiftachel, 1949-1967 yıllarını üçüncü aşama olarak sınıflandırmakta ve buna iç sömürgecilik dönemi demektedir. Uluslararası toplum tarafından tanınan İsrail topraklarında yaşayan Filistinlilerin zorla göç ettirildikleri, kaçan Filistinlilerin mülklerine el konulduğu, bu yerlerde Yahudi yerleşimlerinin kurulduğu 1949-1967 döneminde İsrail'in İsrail'de Arapsızlaştırma politikası izlediğini belirtmektedir. 1966'ya kadar askeri yönetimin sürdüğüne dikkat çekmekte ve devlet terörüne tahammül edemeyen Filistinlilerin kaçmak ve iç sömürgeciliğe maruz kalmak dışında seçeneğinin olmadığını savunmaktadır. Filistinlilerin gettolaşmalarını üçüncü aşamanın belirgin bir özelliği olarak sunan Yiftachel'e göre; dördüncü aşama, İsrail'in 1967'de Gazze ve Batı Şeria'yı işgaliyle başlamış ve 1993 Oslo görüşmeleri ile sonlanmıştır. Yiftachel, Arap Kudüs'ünde Yahudi yerleşimlerin bu dönemde kurulduğunu, kutsal topraklara dönüş mitinin en yoğun dördüncü aşamada işlendiğini belirtmektedir. Yiftachel, Filistin topraklarında İslamcı hareketin uyanışını bu döneme tarihlemekte ve dinci Siyonizmin güçlenmesine paralel olarak İslamcı hareketin radikalleştiğini iddia etmektedir.

Yiftachel (2010), 19. yüzyıldan 1993 Oslo görüşmelerinin başladığı tarihe kadar olan süreçte, dış ve iç sömürgecilik ve etnik temizlik tecrübelerinin yaşandığı İsrail/Filistin'de, 1993 sonrasında yeni bir sürece girildiğini ama bunun, barışın kurumsallaştırılması olarak okunamayacağını söylemektedir. Yiftachel'e (2013) göre, beşinci aşama apartheid dönemidir. Yiftachel, iddiasını desteklemek için, İsrail siyasetinden radikal sağcı siyasetçilerin demeçlerine göndermede bulunmakta, İsrail Devleti'nin demokrasi yanlısaması yarattığını öne sürmektedir. Yiftachel, 2006'da Hamas'ın Filistin Özerk Bölgesi seçimlerini kazanması sonrasında, sömürgeciliğin maliyetinin İsrail için arttığı, buna paralel olarak da, sömürgecilik mekanizmalarının

yerine apartheid mekanizmalarının geçtiği fikrindedir. Bu bağlamda, Yiftachel'in 1993-2006 arası de facto apartheid dönemi, 2006-2013 yıllarını ise, de jure apartheid'a geçiş dönemi olarak yorumladığı çıkarımını yapmak mümkündür. Burada yanlış anlamaya mahal vermemek için belirtmek gerekir ki, Yiftachel "*de facto apartheid*" yerine "*creeping apartheid*" ve "*de jure apartheid*" yerine "*full apartheid*" ibaresini kullanmakta, İsrail/Filistin apartheid rejiminin ırka değil etnisiteye dayandığını iddia etmektedir. Şu açıktır ki, Yiftachel, tarihsel aşamaları, 1987-1993 Birinci İntifada'yı ve 2000-2005 İkinci İntifada'yı gözeterek sıralamaktadır. Nitekim onun 2006 sonrası için olumsuz bir sürece girildiği iddiasının arka planında, iki devletli federasyon seçeneğinin tüketildiği inancı vardır.

Yiftachel'e göre, beşinci aşamada, Yahudi-Arap ilişkisi, ayrı ve eşitsiz bir ilişki biçiminde İsrail Devleti eliyle kurumsallaştırılmaktadır. Etnokrasinin tarihsel gelişim sürecinde en tehlikeli aşamayı bu aşama oluşturmaktadır. Her ne kadar Filistin'deki işgalini, İsrail, güvenlik gerekçesine dayandırmakta, işgalin geçici olduğunu vurgulamaktaysa da, kalıcı Yahudi yerleşimlerin inşaatının devam ettiği dikkate alındığında, Yiftachel'e göre, Filistinliler, de jure apartheid rejimi ile yüzleşmekle karşı karşıyadırlar. Böyle bir adım, Yiftachel'e göre, toplu katliamlara davetiye çıkarmak demektir. Burada, Yiftachel'in, Kimmerling'in (2003) İsrail'in Filistinlilere siyasal kırım yaptığı düşüncesini paylaştığını belirtmek gerekir. Nitekim Yiftachel (2013), Büyük İsrail hayalinden feragat etmiş gözükten İsrail'in, bu adımına binaen, barışçı politikalar izleyeceği anlamını çıkartmanın erken olduğunu düşünmektedir. Şu halde, Yiftachel, etnokrasiyi, devlet terörü, etnik temizlik, toplu katliamlar gibi insanlığa karşı suçlarla birlikte andığına göre, modelin politisit koşulları oluşturduğu hükmüne varılabilir. Zaten Kimmerling'in İsrail'in Filistinlilere siyasal kırım yaptığı düşüncesine Yiftachel'in sahip çıktığı ve İsrail'i etnokrasinin tipik örneği kabul ettiği düşünüldüğünde, etnokrasinin varsayımlarının politisit koşulları yaratmadığı iddiasında bulunmak mümkün değildir. Ancak kuramsal bir araç rehberliğinde, bu kararı vermek daha isabetli olacaktır.

Modelin politisit koşulları oluşturup oluşturmadığına karar vermek için Harrf ve Gurr'ın (1988) tipolojisi esas alınacaktır. Belirtmek gerekir ki, politisit literatüründe politisit tanımına dair oydaşma bulunmamaktadır. Politisit ile jenosit bazı tanımlarda yakın içerikte tarif edilirken, bazılarında iki kavramın kesişim kümesi dar tutulmaktadır. Nitekim bu çalışmada Harrf ve Gurr'ın politisit tanımının rehber alınmasının sebebi, etnokrasinin apartheid benzeri rejim olması ve iç sömürgeciliği içerdiğinin düşünülmesi dolayısıyla, politisit ile jenositi birbirine yakın içerikte tarif eden kuramsal bir aracın rehberliğinden istifade etmenin doğru olacağı yönündeki kabuldür.

Harrf ve Gurr, politisit ve jenosit suçunu; bir devlet veya bir siyasal rejim tarafından yürütülen canice eylemler olarak tanımlamakta, politisit ve jenosit arasındaki farkı, hedefteki kurban gruba göre yapmaktadır. Altını çizmek gerekir ki, Harrf ve Gurr'ın soykırım tanımı 1948 tarihli Birleşmiş Milletler (BM) Soykırım Sözleşmesi'ndeki soykırım tanımından daha geniştir ve Sözleşme'de siyasal kırım bir suç olarak kabul edilmemektedir. Politisit BM tarafından suç olarak tarif edilmemesinin nedenini, Soykırım Sözleşmesi'nin imzalandığı dönemde uluslararası sistemin iki kutuplu olmasında ve SSCB'nin kendi peykindeki ülkelerde sosyalizmi inşa sürecinde bulunması nedeniyle siyasal katliamların fazlaca yaşanabileceği varsayımıyla siyasal kırımları suç saymadaki isteksizliğinde aramak doğru olur. Nitekim politisit uluslararası belgelerde suç olarak tanımlanmayışı nedeniyle, başta 1949 sonrası ÇHC olmak üzere pek çok ülkede görülen siyasal rejim değişikliklerinden kaynaklı katliamlar soykırım kategorisinde kabul edilemediğinden uluslararası toplum tarafından sineye çekilmiştir.

BM Soykırım Sözleşmesi, soykırımı; etnik, ırksal, ulusal veya dinsel bir grubun üyelerinin tümünün veya bir kısmının yok edilmesi amacıyla öldürülmesi veya bedensel ya da zihinsel kasten zarara uğratılması olarak tanımlamaktadır. Sözleşme, etnik, ırksal, ulusal veya dinsel bir grup içinde doğumları önlemeyi amaçlayan önlemler alınmasını ve çocukların zorla başka bir gruba aktarılmasını da soykırım suçu olarak nitelendirmektedir. Harrf ve Gurr (1988) ise, kendi tanımında, bedensel ya da zihinsel kasten zarara uğratılması kabulüne yer vermemekte, kurban gruplar arasına siyasal grupları eklemektedir. Şu halde, Harrf ve Gurr (1988) rehber alındığında, politisit, bir devlet veya bir siyasal rejim tarafından bir siyasal grubun üyelerinin tamamına veya bir kısmına yönelik yürütülen canice eylemlerdir. Burada hedefteki siyasal grup, hakim siyasal gruba ve mevcut rejime muhalefet edenler olarak anlaşılmaktadır. Aydınlar veya köylüler veya işçiler veya eşcinseller, bir siyasal rejimde, bu tanıma göre, politisit kurbanı olabilirler. Politisit kullanımı 1991 sonrasında yaygınlaştığından, politisit için verilen örneklerin jenosit örneklerinden devşirildiğini görmek mümkündür. Nitekim bu, politisit ile jenosit arasındaki farkı muğlaklaştırmaktadır. Öyle ki, bazı siyaset bilimciler, araştırmalarında, ikili kullanımı "*politisit/jenosit*" tercih etmektedirler. İkili kullanımı tercih edenler arasında Harrf ve Gurr da yer almaktadır.

Harrf ve Gurr, politisit/jenosit suçunun oluşması için devlet destekli bir katliamın mevcudiyeti ve çok sayıda sivilin devletin canice eylemlerinin hedefi olması gerektiğini belirtmekte, ayrıca görelilik olarak yüksek ölüm oranının cereyan etmesini ve eylemin altı ay sürmesini yeterli şart saymaktadır. Hegemonik ve zenofobik olmak üzere iki jenosit; misillemeci, bastırıcı, devrimci, bastırıcı-hegemonik olmak üzere dört politisit tipi sayan Harrf ve Gurr, hegemonik jenosite

örnek olarak SSCB'nin Kuzey Kafkasya'daki farklı etnik gruplara yönelik 1943-1957 yıllarındaki eylemleriyle, ÇHC'nin 1959'da Tibet milliyetçilerine yönelik eylemlerini göstermektedir. Zenofobik jenosite Paraguay'ın yerli halktan olan Ache kabilesine yönelik 1962-1972 yıllarındaki eylemlerini, Nijerya'nın 1966'da Ibo kabilesine yönelik eylemlerini ve Burma'nın Müslümanlara yönelik 1978'deki eylemlerini örnek olarak vermektedir.

Harrf ve Gurr (1988), misillemeci politisiti, geçmişte siyasi iktidarı elinde bulunduran grubun canı eylemlerinin hedefi olmuş olan yönetilen siyasi grubun devleti ele geçirmesiyle, kendi grubunun üyelerine yapılan geçmişteki şiddet eylemlerinin benzerini intikam duygusuyla yapması olarak tanımlamaktadır. Devlet gücünü kötüye kullanma ayrıcalığının bir siyasal gruptan ötekine geçmesi ve suiistimale ile görülen bu tipe örnek olarak Ruanda'daki 1963-1964 Tutsi iktidarının eylemlerine 1994'de Hutu iktidarının yanıt vermesi gösterilmektedir. Harrf ve Gurr, bastırıcı politisiti, devlete karşı muhalefete girişen siyasi hareketin üyelerine kitlesel şiddet uygulanması olarak tanımlamaktadır. Bu tipin, dünyada en sık rastlanan tip olduğunu söyleyen Harrf ve Gurr, devrimci politisiti ise, devrimci ideolojiyi izleyen devlete karşı ayaklanan siyasal gruba yönelik şiddet eylemi olarak tanımlamakta, ÇHC'de Mao'nun Kültür Devrimine (1966-1975) karşı çıkanların katledilmelerini bu tipe örnek saymaktadır. Melez bir tip olan dördüncü tip ise, bastırıcı-hegemonik politisittir. Bu tipte, hedefteki kurban grup farklı etnik veya ulusal kimliğe sahiptir ancak grup üyelerinin devletin şiddet eylemlerine maruz kalmalarının nedeni etnik veya ulusal kimliklerinden çok, mevcut siyasi rejime yönelik muhalefetleridir. Devletin bu grubu bastırmayı asli politika sayması nedeniyle bastırıcı özellik taşıyan, grubun siyasal bir grup olmanın yanı sıra etnik veya ulusal farklı kimliğe sahip olması nedeniyle soykırımsal özellikler taşıdığı kabul edilen bastırıcı-hegemonik politisite örnek, Pakistan'da Bengal milliyetçilerine yönelik yürütülen 1971'deki eylemler gösterilmektedir.

Bu bağlamda, Yiftachel'in kurduğu etnokrazi modelinin varsayımlarının, Harrf ve Gurr'ın tipolojisinde tanımlanan bastırıcı-hegemonik politisitin oluşmasının koşullarını yarattığını söylemenin doğru olacağı düşünülmektedir. Şöyle ki, Harrf (2003), politisit/jenosit suçunun oluşabilmesine imkan tanıyan altı koşul saymaktadır. Harrf'in altı koşulu, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki tarihsel süreçte, devlet eliyle yürütülen kitlesel katliam örnekleri üzerinde incelemeler yapmak suretiyle belirlediğinin altını çizmek gerekir. Bir başka deyişle, tarihi örneklerden soyutlama yapmaya çalışmakta, bu sayede gelecekteki kitlesel katliamları tahmin etmeyi amaçlamaktadır. Harrf, politisit/jenositin örneklerini İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki süreçte aramayı salık vermektedir. Onun bu yaklaşımının nedenini,

İkinci Dünya Savaşı'nı demokrasinin önemli bir değer olduğunun kabul edildiği bir dönemeç olarak görmesinde bulmak mümkündür.

Harrf, politisit/jenosit suçunun oluşabilmesine imkan tanıyan altı koşul içinde sağlanan koşul sayısı üzerinden, riskli ülke derecelendirmesi yapmaktadır. Bu sayede, kitlesel katliamları önlemeye yönelik erken uyarı sistemi kurmayı amaçlamaktadır. Harrf'e(2003) göre, politisit/jenosit suçunun oluşabilmesine imkan tanıyan koşullardan *birincisi* tarihsel eğilimliliklerdir. Şöyle ki, 1945'ten sonra bir ülkede politisit/jenosit suçu görülmüşse, ülke suçun işlenmesine meyyal ülkelerden sayılır. *İkincisi*, büyük siyasi karışıklıktır. Ülke tarihinde, son onbeş yıl içinde, soykırım hariç, büyük siyasi karışıklık yaşanmışsa örneğin etnik savaş veya devrimci savaş veya rejim krizi görülmüşse, ülke, katliamlara açık kabul edilir. Bu koşulun, Harrf tarafından siyasi istikrarsızlık olarak nitelendirildiğini belirtmek gerekir. *Üçüncüsü*, yönetici seçkinlerin etnik özelliğidir. Eğer, ülkenin yönetimi toplumda azınlıkta bulunan bir etnik grubun seçkinlerinin elinde ise, devlet eliyle katliamın yaşanabileceği öngörülebilir. Koşulun anlaşılması için Hıristiyan azınlık Tigray yönetimindeki Etiyopya'yı örnek gösterir. *Dördüncüsü*, yönetici seçkinlerin ideolojisidir. Siyasi iktidarı elinde tutan yönetici seçkinlerin ideolojisi, ayrımcılığa dayalı ideolojiyse ülkenin risk profili yüksektir. *Beşincisi*, rejim tipidir. Otoriter rejimler, muhalefet gruplarına tahammül edemediklerinden kitlesel katliama açık rejimlerdir. *Altıncısı*, iktisadi serbestlik durumudur. İktisadi sistemde liberal politikalar uygulanmamakta ve hukuk devleti anlayışının gerektirdiği iktisadi ilişkileri yürütmek mümkün değilse, ayrıca ülkede mal, para ve üretim faktörleri piyasalarına giriş çıkışta sınırlandırmalar mevcutsa ülkede kitlesel katliam görülmesi olasıdır. Harrf 2003 yılında saydığı altı koşula, 2009 yılında bir koşul ilave etmiştir. Sonradan eklenen bu risk faktörü, devlet destekli ayrımcılıktır. Bu faktör, Gurr (2009) tarafından tanımlanmıştır. Eğer bir ülkede, bir azınlık grubunun siyasi ve iktisadi hak ve özgürlükleri devlet organları eliyle kısıtlanmaktaysa, ülke katliama açık ülke sayılmaktadır. Harrf 2009 sonrası, risk derecelendirmesini yedi risk faktörü üzerinden yapmaktadır.

Şu halde, etnokrazi modelinde, sömürgeci-yerleşimci toplumun, bir ülkenin etnik yapısını değiştirmek için etnik göç ve yerleşim stratejisi izlediğinin ve bu toplum tarafından kurulan devletin etnik-devlet özelliği taşıdığıının, toplumda etnik-sınıfsal bir hiyerarşinin olduğunun, etnik milliyetçiliği devlet politikası olarak benimseyen kurucu-ayrıcalıklı sınıfın olduğunun, emek ve sermaye ilişkilerinde etnik kimliğin avantaj veya dezavantaj yarattığının varsayıldığı göz önünde bulundurulduğunda ve bu modelin anti-demokratik bir rejim özelliği taşıdığı dikkate alındığında, etnokrasinin politisit suçunun işlenmesi bakımından yüksek bir risk profiline sahip olduğunu söylemek doğru olur. Modelin kuramsal olarak Harrf'in

sıraladığı koşulları karşıladığı açıktır. Kaldı ki, modelin apartheid benzeri bir rejim örneği olduğu ve iç sömürgecilik niteliği taşıdığı akla geldiğinde, bunun şaşırıcı olmadığını belirtmek gerekir. Harrf'e (2009) göre, üç risk koşulunun varlığı orta düzeyde risk profili için yeter şart oluşturmaktadır. Dolayısıyla, etnokrasinin kuramsal olarak politisite açık olduğunu iddia etmek doğru gözükmemektedir. Öte yandan, modelin tipik örneği olarak Yiftachel tarafından sunulan İsrail'in mevcut rejiminin politisite açık olup olmadığı değerlendirildiğinde; ikinci, dördüncü ve yedinci risk faktörlerini taşıyan İsrail'deki rejimin orta düzeyde risk profili çizdiğini söylemek doğru olur. Fakat Yiftachel'in gözünden olmak kaydıyla, İsrail'deki siyasi rejim üzerinden Harrf'in sıraladığı koşullar irdelendiğinde, İsrail'in politisite/jenosit suçu işlemeye çok meyyal olduğunu öne sürmek mümkündür.

Öyle ki, Yiftachel, İsrail'in kuruluşunda Filistinlilere yönelik soykırımsal tutum içinde olduğunu düşünmekte; Filistin topraklarında İsrail'i işgalci görmektedir. Yiftachel'e göre, İsrail kurulduğundan itibaren siyasi istikrarsızlık yaşamaktadır. Filistinlilerle kanlı savaş yürütmek suretiyle, Yiftachel'in gözünde İsrail, Harrf'in öne sürdüğü birinci ve ikinci koşulu karşılamaktadır. Anımsatmak gerekirse, Yiftachel, İsrail'de Aşkenazilerin, hem Mizrahilerin hem Filistinlilerin üzerinde hegemonik iktidarı olduğu fikrindedir. Her ne kadar Aşkenaziler çoğunluktaki Yahudilerin parçasıysa da, kurucu-ayrıcalıklı sınıf olarak azınlık durumunda oldukları için Yiftachel'in gözünden bakıldığında, İsrail'in üçüncü koşulu karşıladığını da söylemek mümkündür. Ayrıca Siyonizmin devletin ideolojisi olması, bunun Yiftachel tarafından şiddet içeren bir ideoloji olarak sayılması, etnokrasinin anti-demokratik bir rejim olması bağlamında, İsrail'in dördüncü ve beşinci koşulları sağladığı; İsrail'de yeni-liberal iktisat politikaları uygulanmaktaysa da, serbest piyasanın sadece Yahudiler için geçerli olduğu yönündeki Yiftachel'in savı bağlamında, İsrail'deki rejimin altıncı koşulu karşıladığını söylemek mümkündür. Harrf tarafından 2009'dan itibaren yedinci koşul olarak risk faktörleri arasına eklenen devlet destekli ayrımcılığın, etnokrasinin çekirdek kabulü olduğu akla geldiğinde, etnik kimliklerin siyasi, iktisadi ve toplumsal yaşamda kısıtlayıcı veya ayrıcalık yaratıcı araçlar olarak kullanıldıklarının en açık biçimine İsrail'de rastlandığını belirten Yiftachel'in gözünden İsrail'in yedinci faktörü karşıladığı iddia edilebilir. Dolayısıyla Yiftachel'in İsrail'e baktığı noktadan İsrail'deki rejime bakıldığında, İsrail'in, politisite/jenosit suçunu işlemede yüksek risk profiline sahip algılandığı tespitini yapmak doğru olur. Yiftachel, İsrail'i, geçmişte yaptığı gibi her an toplu katliamlar yapabilecek ülke olarak nitelendirdiğine göre, Yiftachel'in İsrail'deki siyasi rejimi; Burma, Sudan, Pakistan, Etiyopya, Somali, Ruanda gibi ülkelerle aynı kategoride saydığı çıkarımını yapmak mümkündür. İlginç olan şu ki, bu ülkeler, demokrasi derecelendirmesinin tabanında yer alan, otoriter rejimlere

sahip ve aynı zamanda soykırım ve siyasal kırım suçu işleme derecesi dünyadaki en yüksek ülkelerdir.

Burada şu hususun altını çizmek gerekir ki, kuramsal olarak etnokrasiyi, siyasal kırım suçunun işlenmesine cevaz veren bir model olarak görmek olasıysa da, siyasal kırım veya soykırım suçlarının tanımlarının tarihteki olaylardan devşirildiği (Lieberman,2012) dikkate alındığında, tarihteki olayların yorumlanmasında mutabakata rastlamanın zor olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bir siyasal rejim modelinin varsayımlarının siyasal kırımın koşullarını taşıyıp taşımadığını tespit etmek oldukça sorunludur.Nazi Holocaustu, Kamboçya soykırımı, Ruanda soykırımı ve Bosna soykırımı dışındaki katliam örneklerinde, siyaset bilimcilerin katliamlara isim vermekte çekimser durduklarını belirtmek gerekir. Şu halde, insanlığa yönelik suçların sınıflandırılmasında nesnellik arayışı oldukça iyimser bir beklenti sayılabilir. Burada, Rummel'in (1994), demosit kavramsallaştırması akla gelebilir. Rummel, demositi, insanlığa dair suçların sınıflandırılması sorununu aşmak için üretmiş olmakla birlikte, bu kavramın sorunu aşmaya imkan verdiği söylenemez.

Şöyle ki, Rummel(1994), demositi, devlet veya hükümet tarafından yapılan tüm öldürmeleri içine alacak biçimde yani soykırım, siyasal kırım, toplu katliam, terör dahil, devlet veya hükümet eliyle cinayeti nitelendirmeye yönelik şemsiye bir kavram olarak sunmaktadır. Dolayısıyla, insanlığa dair suçların sınıflandırılmasını daha da muğlak hale getirmektedir. Demosit kavramsallaştırmasıyla; suçun sınıflandırılmasında belirleyici olan, suçun tespitinde gerekli maddi unsur, hukuki unsur, manevi unsur öğeleri değerlendirme dışı bırakılarak, insanlığa dair suç, suç öznesinin tespitine indirgenmektedir. Böyle bir yaklaşım ise, uluslararası toplumdaki güç dengesine göre, ülkelerin bir diğerini, insanlığa dair suç işlendiği iddiasıyla ayıplamaya istekli olması veya olmaması gibi gönüllü irade beyanında bulunmaya itmekte, suçu işleyen devletin veya hükümetin somut bir cezaya çarptırılması olasılığı dışlanmakta, insanlığa dair suçlar demokrasi ayıbı olarak ele alınmakta ve meselenin özü ve vahameti gözden kaçırılmaktadır. Ancak sorunlu olmasına rağmen, demosit kavramsallaştırması rehber alınırca, etnokrasi modelinin varsayımlarının demosit koşullarını oluşturduğu iddia edilebilir.

Şu halde, hakların ve ayrıcalıkların tahsisinde etnik kimliğin belirleyici olduğu, iki ayrı etnik-ulusun aynı topraklar üzerinde birbiriyle mücadele ettiği, toplumsal tabakalaşmada etnik kimliğe göre hiyerarşinin olduğu, ethnos ve demos arasındaki gerilimin keskin ve derin olduğu etnokrasinin etnik çatışmaya davetiye çıkaran bir rejim modeli olarak, dışlayıcı ideolojileri beslemesi bakımından siyasal kırıma açık olduğunu söylemek doğru olur. Kaldı ki, etnik-yurttaşlığın benimsendiği, devlet sınırlarının belirsiz olduğu, yerli halkın devletin varlığı için tehdit sayıldığı bu modelin apartheid benzeri özellikler taşıması ve iç sömürgeciliği

içermesi bakımından politisite açıklığı peşinen düşünülebilirse de, Harrf ve Gurr'ın kavramsallaştırmasının rehberliğinde, etnokrasinin politisite açık olduğunu bilimsel olarak doğrulamak mümkündür. Son tahlilde, Yiftachel'in etnokrazi modelinin tipik örneğinin İsrail olduğu yönündeki düşüncesi reddedilmekle birlikte, modelin kuramsal olarak politisite koşullarını taşıdığı bu çalışmayla tespit edilmiş bulunmaktadır.

Sonuç

Yerli halkın yurttaşlıktan mahrum edildiği, demokrasi özelliklerini kısmi olarak gösteren ama demokratik bir rejimin yapısal koşullarını taşımayan, çoğunluktaki ve azınlıktaki etnik grupların aynı topraklar üzerinde yerlilik iddiasında bulunmak suretiyle birbiriyle rekabet ettiği, aynı coğrafya üzerinde etnik grupların bir diğerini yok sayan etnik-devlet projelerinin olduğu, devletin etnik-devlet özelliği taşıdığı ve sınırlarının belirli olmadığı, sömürgeci-yerleşimci toplum içinde kaynak dağılımında çok kayırılan ve az kayırılan olmak üzere ikiliğin olduğu, yerli halkın diasporasının davasının takibini yapmasının düşmanlık kategorisinde sayıldığı ama sömürgeci-yerleşimci toplum diasporasının devletin içişlerine karışmasının normal sayıldığı, sömürgeci-yerleşimci toplumun ait olduğu etnisiteden olan ama etnik-devletin yurttaşı olmayanların, etnik-devlette yaşayan ancak yurttaş olmayan azınlık grubu üyelerinden daha güvenilir görüldüğü, azınlık grubu üyelerinin devlet için tehdit oluşturduğu kabulünün devlet politikası olarak benimsendiği, devlet eliyle azınlık grupların göç ettirilmesi ve itiraz halinde silahlı şiddet dahil her türlü şiddetin azınlıklara uygulanabildiği, yerlilerin yaşam koşullarını ağırlaştırarak sömürgeci-yerleşimci toplum lehine ülkedeki nüfus dengesinin bozulmasının devletin bekası için çözüm yolu olarak görüldüğü, azınlıkların yaşadığı yerlere hizmet götürülmemesi veyahut sınırlı ya da kalitesiz hizmet götürülmesi suretiyle azınlıkları insanlık ile bağdaşmaz yaşam koşullarına terk etmenin normalleştirildiği, azınlık grubu üyelerinin terörist olarak damgalanabildiği, azınlıkların emek piyasasına giriş-çıkış olanaklarının kasten daraltıldığı etnokrazi modelinin anti-demokratik bir rejim olduğu açıktır. Öte yandan, modelin apartheid rejimi ile özdeş olmadığını, ancak benzerlikleri olduğunu söylemek mümkündür. Şu halde, etnokrazi için apartheid benzeri rejim nitelendirmesini kullanmak doğru olur. Sonuç itibarıyla, varsayımları bakımından iç sömürgeciliği içeren Yiftachel'in etnokrazi modelinin kuramsal olarak politisite koşulları yarattığını tespit etmek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Abdel, J.S. (2007). *Zionist Massacres: The Creation of the Palestinian Refugee Problem in the 1948 War*. In: E. Benvenisti&C. Gans&S. Hanafi (Ed.) *Israel and Palestinian Refugees*, New York: Springer, 59-127.
- Anderson, B. (1991). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, London: Verso Editions.
- Berghe, P. (1994). *A Socio-Biological Perspective*. In: A.Smith&H.Hutchinson (Ed.) *Nationalism*, Oxford: Oxford University Press, 55-63.
- Billig, M.(1995). *Banal Nationalism*, London: Sage Publications.
- Breakwell, G.(1986). *Coping with Threatened Identities*, London:Meuthen Publishing.
- Blauner, R. (1972). *Racial Oppression in America*, New York:Harper&Row Publishers.
- Brass, P.R. (1991). *Ethnicity and Nationalism: Theory and Comparison*, London: Sage Publications.
- Castells, M.(1997).*The Power of Identity:Economy, Society and Culture*,Oxford:Blackwell Publishing.
- Chatterjee, P.(1996).*Whose Imagined Community?* In: G.Balakrishnan (Ed.) *Mapping the Nation*, London: Verso Editions, 73-98.
- Davis, F.J. (1991). *Who is Black? One Nation's Definition*, Pennsylvania: Pennsylvania State University Press.
- Foucault, M.(1977).*Panopticism*.In:A.Sheridan (Trans.) *Discipline & Punish*, Middlesex: Penguin Books.
- Freedom House (2013). *Freedom In the World-Democratic Breakthroughs in the Balance:Selected Data From Freedom House's Annual Survey of Political Rights and Civil Liberties*.A. Puddington (Ed.) <http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/FIW%202013%20Booklet.pdf> [27.12. 2013].
- Geertz, C.(1994). *Primordial and Civic Ties*.In: A.Smith&H.Hutchinson(Ed.) *Nationalism*,Oxford: Oxford University Press, 29-34.
- Gellner, E. (1983). *Nations and Nationalism*, Oxford: Blackwell Publishing.
- Ghanem, A. (1998). State and Minority in Israel: The Case of Ethnic State and the Predicament of Its Minority. *Ethnic and Racial Studies*, 21(3),428-448.

- Gurr, T.R.(2009). Options for the Prevention and Mitigation of Genocide: Strategies and Examples of Policy Makers. *Politorbis*, 47, 47-50.
- Harrf, B.& Gurr, T.R. (1988). Toward Empirical Theory of Genocides and Politicides: Identification and Measurement of Cases Since 1945. *International Studies Quarterly*,32,359-371.
- Harrf, B. (2003).No Lessons from the Holocaust? Assessing Risk of Genocide & Political Mass Murder Since 1955. *American Political Science Review*, 97, 57-73.
- Harrf, B.(2009). How to Use Global Risk Assessments to Anticipate and Prevent Genocide. *Politorbis*, 47, 71-78.
- Hobsbawm, E. (1990). *Nations and Nationalism Since 1780*, Cambridge:Cambridge University Press.
- Horowitz, D. L. (1985). *Ethnic Groups in Conflict*, Berkeley: University of California Press.
- Khalidi, R.(2001).*The Palestinians and 1948: The Underlying Causes of Failure*. In: E.Rogan&A. Shlaim (Ed.) *The War For Palestine:Rewriting the History of 1948*, Cambridge: Cambridge University Press, 12-36.
- Kimmerling, B. (2003). *Politicide:Arial Sharon's War Against Palestinians*, New York:Verso Editions.
- Kymlicka, W.(1995). *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*, Oxford: Clarendon Press.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*,D.Nicholson-Smith (Trans.) Oxford:Blackwell Publishing.
- Lieberman, B.(2012). *From Definition to Process: The Effects and Roots of Genocide*. In: A.Jones (Ed.) *New Directions in Genocide Research*,New York:Routledge, 3-15.
- Linz, J.J.(1975). *Totalitarian and Authoritarian Regimes*. In: F.I. Greenstein&N.J.Polsby (Ed.) *Handbook of Political Science*, vol.3, Reading-Massachusetts: Addison-Wesley Publishing,175-411.
- Little, D. (1994). *Sri Lanka:The Invention of Enmity*, Washington: United States Institute of Peace.
- Lustick, I.S.(1993). *Unsettled States, Disputed Lands:Britain and Ireland, France and Algeria,Israel and the West Bank-Gaza*, New York: Cornell University Press.
- Masalha, N.(2011).New History, Post-Zionism and Neo-Colonialism: A Critique of the Israeli New Historians. *Holy Land Studies*, 10(1),1-53.

- Mazrui, A.A. (1975). *Soldiers and Kinsmen in Uganda: The Making of a Military Ethnocracy*, Beverly Hills and London: Sage Publication.
- Morris, B. (1987). *Birth of Palestinian Refugee Problem:1947-1948*, Cambridge:Cambridge University Press.
- Neve,G.(2010).Democracy&Colonialism.*Theory&Event*,13(2),<http://ssrn.com/abstract=1862002> [27.12.2013].
- Pappe, I. (1992). *The Making of Arab-Israel Conflict:1947-1951*, London:I.B. Tauris.
- Peled, Y.(2011).*The Rise and Fall of Liberal Nationalism*. In: G.Porat&S.Turner (Ed.) *The Contradictions of Israeli Citizenship: Land, Religion, State*, London:Routledge, 278-292.
- Penrose, J. (2000). The Limitation of Nationalist Democracy:The Treatment of Marginal Groups as a Measure of State Legitimacy. *Hagar:International Social Science Review*, 1(2),33-62.
- Rouhane, N. (1997). *Palestinian Citizens in an Ethnic Jewish State:Identities and Conflict*, New Haven: Yale University Press.
- Rummel, R.J.(1994).*Death by Government*, London:Transaction Publishers.
- Sassen, S. (1994). *Cities in a World Economy*, Thousand Oaks-California:Pine Forge Press.
- Sassoon, A.S. (1987). *Gramsci's Politics*, Minneapolis:University of Minnesota Press.
- Sibley, D. (1996). *Geographies of Exclusion:Society and Difference in the West*, London:Routledge.
- Smootha, S. (1990). Minority Status in an Ethnic Democracy: The Status of Arab Minority in Israel. *Ethnic and Racial Studies*, 13(3),389-412.
- Smootha, S.(2001). *The Model of Ethnic Democracy*. European Center for Minority Issues (ECMI), http://www.ecmi.de/uploads/tx_lfpubdb/working_paper_13.pdf [27.12.2013].
- Stavenhagen, R.(1990). *The Ethnic Question: Conflicts,Development and Human Rights*, New York: United Nations University Press.
- Yiftachel, O. (1992). The Concept of Ethnic Democracy and Its Applicability Case of Israel. *Ethnic and Racial Studies*, 15 (1),125-136.
- Yiftachel, O.(1996).The Internal Frontier: Territorial Control of Ethnic Minorities. *Regional Studies*, 30(5),493-508.

- Yiftachel, O.(1997). Israeli Society and Jewish-Palestinian Reconciliation: Ethnocracy and Its Territorial Contradictions. *Middle East Journal*, 51(4),505-519.
- Yiftachel, O.(1998).Ethnocracy or Democracy? Israel Territorial Politics. *Middle East Report*, 27, 8-14.
- Yiftachel, O.(1999).Ethnocracy: The Politics of Judaizing Israel/Palestine. *Constellations*, 6(3),364-390.
- Yiftachel, O.(2000).Social Control,Urban Planning and Ethno-Class Relations:Mizrahi Jews in Israel's Development Towns. *International Journal of Urban and Regional Research*,24(2),417-434.
- Yiftachel, O. (2001). From Peace to Creeping Apartheid: The Emerging Political Geography of Israel-Palestine. *Arena*, 16(3),13-24.
- Yiftachel, O. & Yacobi, H. (2003).Urban Ethnocracy: Ethnicization and the Production of Space in an Israeli Mixed City. *Environment and Planning D:Society and Space*, 21(6),673-693.
- Yiftachel, O. (2006).*Ethnocracy, Land and Identity Politics in Israel/Palestine*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Yiftachel, O. (2010).Palestinians in Israel:Majority-Minority Relations and the Colonial Momentum. *Society and State*, 7(1),73-107.
- Yiftachel, O. (2013). *Colonial Deadlock or Confederation For Israel/Palestine?* Singapore University, <http://www.mei.nus.edu.sg/publications/mei-insights> [27.12.2013].
- Young, I.M. (1997). *Intersecting Voices:Dilemmas of Gender,Political Philosophy and Policy*, Princeton: Princeton University Press.
- Yuval-Davis, N. (2000),Multi-layered Citizenship and the Boundaries of the Nation-State. *Hagar: International Social Science Review*, 1(1), 112-127.
- Zureik, E.T.(1979). *Palestinians in Israel: A Study of Internal Colonialism*, London:Routledge.

